

Sprawozdanie stenograficzne

z rozpraw

galicyjskiego Sejmu krajowego

95. posiedzenia I. sesyi IX. peryodu

z dnia 13. października 1910.

T R E Ś Ć.

Spis petycyj. Głos p. Lewickiego na poparcie petycji l. s. 7380.

Wniosek p. Schätzla i tow. w sprawie rozszerzenia sieci telefonicznej w Galicyi.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Styły i tow. w sprawie uregulowania ksiąg, map i wszystkich dokumentów odnoszących się do posiadłości gruntowych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Szweda i tow. w sprawie regulacyi Soły w Rajczy.

Interpelacya do c. k. Namiestnictwa p. Lewickiego i tow. w sprawie wyborów do Rady powiatowej w Brzeżanach.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Skwarka i tow. w sprawie lekceważenia uchwał Rad gminnych o udzielaniu koncesyj szynkarskich przez c. k. Starostwo w Mościskach.

Interpelacya do J. E. p. Namiestnika p. Skwarka i tow. w sprawie samowoli nauczycielki Anny Grodzkiej w Sielcu powiat Przemyśl.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Skwarka i tow. w sprawie bezprawnego polszczenia szkół w Starumie i na Zarzeczcu ad Sołotwina i szynkanowania ludności.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Maku-

cha i tow. w sprawie koncesyi szynkarskiej w pow. Horodeńskim.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie zaniedbania ściągania czynszu za prawo polowania w Uściczku powiat Zaleszczyki.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie zmiany języka wykładowego ruskiego na polski w szkole ludowej w Łosiaczu powiat Borszczów.

Interpelacya do Wydziału krajowego p. Makucha i tow. w sprawie przeprowadzenia lustracyi funduszów gminnych w Strupkowie przez delegata Wydziału krajowego.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie przewlekania śledztwa dyscyplinarnego przeciw nauczycielowi Hryńkowi Hubka w Moniłówe.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie prowadzenia egzekucyj realnych przez c. k. Urząd podatkowy w Tłumaczu przeciw zalegającym podatnikom.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie załatwienia rekursu gminy w Podwerbcach powiat Horodenka Fedia Chomowego.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie załatwienia rekursu gminy Podwerbce przeciw orzeczeniu c. k. Starostwa w Horodence.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha i tow. w sprawie nadużycia władzy urzędowej przez naczelnika gminy w Dorożowie.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Makucha w sprawie rekursu Iwana Wachnianyna i tow. członków komitetu parafialnego w Lubaczowie.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Winniczuka i tow. w sprawie otwarcia eksponowanej klasy z polskim językiem wykładowym w Jamnicy.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Lewickiego i tow. w sprawie najmu budynków rządowych w gminie Cerkiewna pow. Bolechów

Pierwsze czytanie sprawozdania Wydziału krajowego w przedmiocie subwencji z tundusów krajowych na budowę teatru ruskiego we Lwowie.

Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o policzenie w drodze łaski lat służby do emerytury i o przyznanie, względnie o podwyższenie wymierzonej emerytury. Głosy p. p. Skwarki i sprawozdawcy. Uchwalenie wniosku komisji.

Sprawozdanie komisji gminnej o petycji gminy Borysław w sprawie uzyskania nazwy miasteczka. Uchwalenie wniosku komisji.

Wniosek posła Bojki imieniem komisji gminnej, aby petycje l. s. 6513, 6535 i 6686 przydzielone tej komisji przydzielić komisji administracyjnej. Uchwalenie wniosku.

Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku nagłym p. Sodomory i tow. w sprawie utworzenia 4 tej klasy przy szkole ludowej w Zawałowie. Głosy pp. Sodomory, Makucha, T. Starucha, Winniczuka, Lewickiego i sprawozdawcy. Uchwalenie pierwszej części wniosku p. Sodomory a odrzucenie drugiej części tegoż wniosku.

Sprawozdanie komisji gminnej o wniosku p. Starzyńskiego i tow. w przedmiocie ewentualnego zaliczenia miasta Bełża do rzędu tych miast, dla których obowiązuje ustawa z 13. marca 1889 dz. v. i rozp. kraj. Nr. 24. Głosy p. p. Makucha i Sprawozdawcy. Odrzucenie wniosku p. Makucha a uchwalenie wniosku komisji.

Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku p. Merunowicza i tow. w przedmiocie zorganizowania zawodowej nauki robót kobiecych w kraju. Głosy pp. Senyka, Dumki, Stojalowskiego, Dembowskiego i sprawozdawcy. Uchwalenie wniosków komisji z dodatkiem p. Senyka.

Sprawozdanie komisji sanitarnej w przedmiocie nadania szpitalowi w Nowym Targu charakteru szpitala powszechnego i publicznego. Uchwalenie wniosku komisji.

Sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego o przedłożeniu Wydziału kraj. w przedmiocie krajowego kursu praktycznego dozorców drenarskich. Uchwalenie wniosku komisji.

Sprawozdanie kom. prawniczej w przedmiocie wniosku p. Jampolskiego i tow. o utworzenie Sądu powiatowego w Narolu. Uchwalenie wniosku komisji.

Porządek dzienny.

(Początek posiedzenia o godzinie 11 minut 15 przed południem).

Przewodniczący: J. E. Marszałek krajowy Stanisław hr. **Badeni**.

Ze strony c. k. Rządu: J. E. c. k. Namiestnik Dr. Michał **Bobrzyński** i Radca Dworu Stanisław **Grodzicki**.

Sekretarze: Mieczysław **Urbański**, Stanisław Henryk hr. **Badeni**, Jan **Wasung**, Zacharyasz **Skwarko**.

Obecnych posłów: 121.

Marszałek. Sejm w komplecie, posiedzenie otwieram. Protokół z 93 posiedzenia uważam za przyjęty, gdyż nie wniesiono przeciw niemu żadnych zarzutów, protokół z 94 posiedzenia jest złożony w biurze sejmowem do przejrzania.

Proszę p. sekretarza o odczytanie spisu petycji.

Sekretarz p. **Urbański** (czyta).

5413. L. s. 7360. Wydział powiatowy w Stryju p. p. Jul. Brunickiego w sprawie budowy kanałów wodnych — do kom. wodnej.
5414. L. s. 7361. Towarzystwo „Sicz“ w Błyszczance p. p. Sandulaka o subwencję — do kom. budżet.
5415. L. s. 7362. Tekla Borowiczka, nauczycielka, Chrzanów, p. p. Bednarskiego o przyznanie 2 dodatków pięcioletnich — do kom. szkolnej.
5416. L. s. 7363. Grono nauczycielskie w Szczawnicy p. p. Bednarskiego o przeniesienie do III. kl. płac — do kom. szkolnej.
5417. L. s. 7364. Gmina Dachnów, p. p. Sapięhę o pomoc dla pogorzalców — do kom. budżet.
5418. L. s. 7365. Zakład sadowniczy braci Niemczewskich w Okopach św. Trójcy p. p. J. Brunickiego o subwencję — do kom. gosp. kraj.
5419. L. s. 7366. Komitet budowy kaplicy w Witowie p. p. Bednarskiego o subwencję — do kom. budżet.
5420. L. s. 7367. Przełoństwo gminy izraelickiej Trembowla, p. p. Rittla o subwencję na odbudowanie spalonej synagogi — do kom. budżet.
5421. L. s. 7368. Gmina Rudz, p. p. Styłę o odłączenie od starostwa w Oświęcimiu a przydzielenie do Wadowic — do kom. administr.
5422. L. s. 7369. Włodzimierz Błocki, artysta malarz, Lwów, p. p. Rutowskiego a zasiłek na studia — do kom. budżet.
5423. L. s. 7370. Teofila Rzerzycka, wdowa po dyetaryuszu Wydziału kraj., Tomaszowce p. p. Wereszczyńskiego o zapomogę — do kom. budżet.
5424. L. s. 7371. Petronela Gołębiowska, wdowa po naucz., Lwów, p. p. Wereszczyńskiego o zapomogę — do kom. szkolnej.
5425. L. s. 7372. Czytelnia im. Kaczkowskiego w Husnem wyższem p. p. Hanczakowskiego o subwencję na dokończenie domu — do kom. budżet.
5426. L. s. 7373. Klub jaremczański p. p. Sarego o zwolnienie zdrojowiska od podatków krajowych celem użycia tychże na asanację — do kom. gminnej.
5427. L. s. 7374. Urząd gminny Mikuliczyn p. p. Sarego o zwolnienie zdrojowiska od podatków krajowych celem użycia tychże na asanację — do kom. gminnej.
5428. L. s. 7375. Gmina Szczawnica wyżna, p. p. Sarego o zwolnienie zdrojowiska od podatków krajowych celem użycia tychże na asanację — do kom. gminnej.
5429. L. s. 7376. Towarzystwo walki z gruźlicą p. p. Milewskiego o subwencję — do kom. budżet.
5430. L. s. 7377. Roman Lubiniecki, uczeń akademii muzycznej, Wiedeń, p. p. Petruszewicza o zasiłek na studia — do kom. budżet.
5431. L. s. 7378. Stowarzyszenie c. k. poczmistrzów i ekspedytorów pocztowych dla Galicyi, Bursztyn, p. p. Wereszczyńskiego o przyznanie prawa wybierania i obieralności podczas wyborów — do kom. reformy wyb.
5432. L. s. 7379. Gmina Kimirz powiat Przemyślany p. p. Schätzla o pomoc dla pogorzalców — do kom. budżet.
5433. L. s. 7380. Ks. Marjan Pouch, przełożony klasztoru OO. Bazylianów, Krechów, p. p. Lewickiego o subwencję na restaurację murów klasztornych — do kom. budżet.

Marszałek. Do tej petycji zażądał głosu p. Lewicki. P. Lewicki ma głos.

P. Lewicki. Wysokij Sojme!

O. Marjan Pouch nastojatelj monastyr-a w Krechowi wnies petyciju o przyznanie subwencji na ціły konserwacji i widnowłenia budynku toho starynnoho monastyr-a.

Sia petycja wnesena na pidstawi opiniji dotycznoho konserwatora, dr. Czołowsko-ho.

Z ohladu, szczo sej monastyr ne posidaje widpowidnych fondiow na pokrytie kosztiv konserwacji i widnowłenia budynku, toj cinnoj starynnosti, i szczo je konieczna potreba zachowania toj starynnosti, pozwa-

Високий Соїме!

О. Маріян Поух настоятель монастира в Крехові вніс петицію о призначенні субвенції на цілі консервації і відновлення будинку того старинного монастиря.

Ся петиція внесена на підставі opiniji дотичного консерватора Др. Чоловського.

З огляду що сей монастир не посідає відповідних фондів на покриття коштів консервації і відновлення будинку тої цінної старинности, що є konieczna потреба заховання тої старинности, позва-

laju sobi Wys. Sojmowy tuju petycję pry- | ляю собі Вис. Соймови ту петицію при-
poruczyty do uzhladnienia. | поручити до угляднення.

Sekretarz p. **Urbański** (czyta).

5434. L. s. 7383. Prywatne seminaryum żeńskie w Zaleszczykach, p. p. Bandrowskiego o subwencyę — do kom. budżet.

5435. L. s. 7384. Gmina Chwałowice, przez p. Bandrowskiego o pomoc dla pogorzalców — do kom. budżet.

5436. L. s. 7385. Paulina Antoniewiczowa, naucz., Baranówka, p. p. Schätzla o policzenie lat służby — do kom. szkolnej.

5437. L. s. 7386. Magistrat miasta Podgórze p. p. Maryewskiego w sprawie budowy dróg wodnych — do kom. wodnej.

5438. L. s. 7387. Galicyjskie Towarzystwo lekarzy weterynaryjnych we Lwowie, p. p. Bernadzikowskiego o subwencyę na wydawnictwo „Przeglądu weterynarskiego“ — do kom. budżet.

5439. L. s. 7388. Szymon Huńka, były diak w Hołosku p. p. Korola o zapomogę — do kom. budżet.

5440. L. s. 7389. Artur Prorok, emer. konduktor drogowy w Starym Samborze, p. p. Bandrowskiego w sprawie pokrzywdzenia przy wymiarze emerytury przez Wydział powiatowy — do kom. petycyjnej.

5441. L. s. 7390. P. U. którem exhibuje się petycyje wniesione p. p. Witosa w sprawie reformy wyborczej a mianowicie gmina: Wola ramieżowska, Zboiska, Szalowa, Wyżna, Krościenko wyżne, Strojców — do kom. reformy wyb.

5442. L. s. 7391. P. U. którem exhibuje się petycyje wniesione p. p. Witosa w sprawie gminnych sądów polubownych a mianowicie: gmina Krościenko wyżne, Zboiska, Ptaszkowa, Strojców — do kom. prawniczej.

Marszałek. Proszę o odczytanie wniosków i interpelacji.

Sekretarz p. **Urbański** (czyta)

Wniosek p. Schätzla i tow. w sprawie rozszerzenia sieci telefonicznej w Galicyi.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Styły i tow. w sprawie uregulowania ksiąg, map i wszystkich dokumentów odnoszących się do posiadłości gruntowych.

Interpelacya do c. k. Rządu p. Szweda i towarzyszy w sprawie regulacyi Soły w Rajczy.

Sekretarz p. **Skwarko** (czyta).

Interpelacya do c. k. Namisnyka posła Lewickoho i tow. w sprawie wyboriw do Rady powitowoji w Bereżanach.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Skwarka i tow. w sprawie lęhkoważenia uchwał Rad hromadskych o udiłowaniu szynkarskich koncesyj czerez c. k. Starostwo w Mostyskach.

Interpelacya do c. k. Namisnyka p. Skwarka i tow. w sprawie samowoli ucztelky Anny Grodskoj w Silcy powit Perymyszl.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Skwarka i tow. w sprawie bezprawnoho polszczenia szkół w Staruny i na Zariczu ad Sołotwyna a szukanowania ludnosity.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie szynkarskoji koncesji w Horodeńskim powiće.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie zanedbania stiahania czynszu za prawo polowania w Usticzku powit Zalliszczyky.

Interpelacya do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie zminy mowy

Інтерпеляция до ц. к. Намісника п. Левицького і тов. в справі виборів до Ради повітової в Бережанах.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Скварка і тов. в справі легковаження ухвал Рад громадских о уділюваню шинкарских концесий через ц. к. Староство в Мостисках.

Інтерпеляция до ц. к. Намісника п. Скварка і тов. в справі самоволі учительки Анни Гродської в Сільці повіт Перемишль.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Скварка і тов. в справі безправного польщення шкіл в Старуни і на Зарічу ад Солотвина і шиканованя людности.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі шинкарської концесії в Городеньським повіті.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі занедбаня стягання чиншу за право польованя в Устічку повіт Заліщики.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі зміни мови ви-

wykładowoju ruskoju na polsku w narodnij szkoli w Łosiaczy powit Borszcziw.

Interpelacyja do Wydiłu krajewoho p. Makucha i tow. w sprawie perewedenia lustracji hromadskych fondiw w Strupkowi, powit Towmacz czerez delegata Wydiłu krajewoho.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow w sprawie prowoloky dyscyplinarnoho ślidstwa protyw uczytela Hryńka Hubka w Monyliwci.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie wedenia realnych egzekucyj czerez c. k. Urząd podatkowyj w Towmaczy protyw zalahajuczym podatnykam.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie połahodzenia rekursu naczalnika hromady Fedia Chomowoho w Pidwerbciach powit Horodenka.

Interpelacyja do c. k. | Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie połahodzenia rekursu hromady Pidwerbci protyw oreczeniu c. k. Starostwa w Horodenci.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie nadużytia urjadowoji władsty czerez naczalnika hromady w Dorożowi.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Makucha i tow. w sprawie rekursu Iwana Wachnianyna i tow. członiw parafialnoho komitetu w Lubaczowi.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Wynniczuka i tow. w sprawie otworenia eksponowanoji klasy z polskoju mowoju wykładowoju w Jamnicy.

Interpelacyja do c. k. Prawytelstwa p. Łewyckoho i tow. w sprawie wynajmu derżawnych budynkiw w hromadi Cerkowna powit Bołechiw.

Marszałek. Pierwsze czytanie odczytanego wniosku umieszczę na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń — interpelacye zaś odstąpię komisarzowi rządowemu względnie Wydziałowi krajowemu.

Przystępujemy do porządku dziennego: Pierwsze czytanie Wydziału krajowego w przedmiocie subwencyi z funduszów krajowych na budowę teatru ruskiego we Lwowie. (Aleg. 829).

W zastępstwie sprawozdawcy p. Onyszkiewicza ma głos jako sprawozdawca Członek Wydziału krajowego p. Kiweluk.

Sprawozdawca Członek Wydziału kraj. P. **Kiweluk.** Wnoszę o odesłanie sprawozdania niniejszego do komisji budżetowej.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (Nikt). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść? (Większość). Jest przyjęty.

Punkt 2 porządku dziennego, t. j. Wybór komisji drożynianej (21 członków) — odraczam, ponieważ nie ma przygotowanych propozycji.

Następuje sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie petycji nauczycieli i nauczycielek o policzenie w drodze łaski lat służby do emerytury i o przyznanie, względnie o podwyższenie wymierzonej emerytury. (Aleg 830).

кладової рускої на польську в народній школі в Лосячи повіт Борщів.

Інтерпеляция до Виділу краєвого п. Макуха і тов. в справі переведення люстрації громадських фондів в Струпкові повіт Товмач через делегата Виділу краєвого.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі проволочки дисциплінарного слідства против учителя Гринька Губка в Мониливці.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі ведення реальних егзекуцій через ц. к. Уряд податковий в Товмачі против залягаючим податникам.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі полагодження рекурсу начальника громади Федя Хомового в Підвербцях повіт Городенка.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі полагоджена рекурсу громади Підвербці против оreczeniu ц. к. Староства в Городенці.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі надужитя урядової власті через начальника громади в Дорожові,

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Макуха і тов. в справі рекурсу Івана Вахнянина і тов. членів парохіяльного комітету в Любачові.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Винничука і тов. в справі отворення експонованої класи з польською мовою викладовою в Ямниці.

Інтерпеляция до ц. к. Правительства п. Левицького і тов. в справі винайму державних будинків в громаді Церковна повіт Болехів.

Sprawozdawca p. Michałowski ma głos.

Sprawozdawca p. **Michałowski** (*zaczyna czytać sprawozdanie*).

Sekretarz p. **Urbański**. Wnoszę uwolnienie p. sprawozdawcy od czytania sprawozdania.

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosków komisji.

Sprawozdawca p. **Michałowski** (*czyta*)

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Petycje do L. 4811, 4812, 4814, 4816, 4817, 4818, 4977, 5055, 5065, 5106, 5107, 5109, 5291, 5354, 5361, 5367, 5368, 5386, 5418, 5444, 5468, 5474, 5497, 5515, 5519, 5526, 5553, 5556, 5557, 5558, 5559, 5560, 5561, 5578.

L. 5418 Romuald Bielikowicz o policzenie lat służby

" 5515 Filipina Czemeryńska	"	"	"
" 5474 Julia Grabowska	"	"	"
" 5444 Anna Gródzka	"	"	"
" 5386 Marya Herasymowiczowa	"	"	"
" 4814 Klementyna Jankowska	"	"	"
" 5560 Włodzimierz Kaczorowski	"	"	"
" 4811 Eugenia Karpińska	"	"	"
" 5368 Elżbieta Kasyanova	"	"	"
" 5367 Motylida Kiernicka	"	"	"
" 5468 Józef Krzyżanowski	"	"	"
" 5558 Michalina Kukurudzowa	"	"	"
" 5519 Katarzyna Miciniowska	"	"	"
" 5557 Zofia Pilchowa	"	"	"
" 5361 Marya Siessowa	"	"	"
" 4818 Wanda Torosiewiczowa	"	"	"
" 5526 Włodzimierz Turski	"	"	"
" 5472 Leokadya Turzańska	"	"	"
" 5354 Jadwiga Tuzowa	"	"	"
" 5559 Stanisława Weissowa	"	"	"
" 4977 Feliks Wygoda	"	"	"
" 5497 Józef Żaki	"	"	"
" 4812 Regina Adamowa o podwyższenie emerytury.			
" 5065 Grzegorz Car	"	"	"
" 5107 Marya Czerniewiczowa o podwyższenie pensji wdowiej			
" 5578 Michał Daniłko o podwyższenie emerytury			
" 5109 Fany Grunesowa o podwyższenie pensji wdowiej			
" 7816 Magdalena Keipperowa o wyznaczenie emerytury			
" 5055 Paulina Krechowiecka	"	"	"
" 5106 Józef Niementowski	"	"	"
" 5556 Walerya Pacanowska	"	"	"
" 5291 Stanisław Petrycki o podwyższenie emerytury			
" 5553 Marya Rzeszółkowa o wyznaczenie zaopatrzenia			
" 4817 Katarzyna Stetkiewiczowa o podwyższenie pensji wdowiej			
" 5561 Michał Swistun o wyznaczenie emerytury			
" Tomasz Witko o podwyższenie emerytury			
" 5678 Antonina Derdalewicz o policzenie lat służby			
" 5696 Władysław Dedio	"	"	"
" 5697 Franciszek Furmanik	"	"	"
" 5723 Władysław Jeżowicz	"	"	"

odstępuje się Wydziałowi krajowemu z wezwaniem:

a) aby petycje, które w poprzednich latach nie uzyskały poparcia ze strony c. k. Rady szkolnej krajowej, względnie sejmowej komisji szkolnej i przez Sejm nie zostały uwzględnione, zwrócił bezpośrednio petentom,

b) resztę zaś petycji, aby rozpatrzył w porozumieniu z Radą szkolną krajową i przedłożył na następną sesję sprawozdanie wraz ze swymi wnioskami.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu?

P. Skwarko. Proszu o hołos

Прошу о голос.

Marszałek. P. Skwarko ma głos.

P. Skwarko. Wysokij Sojme!

Високий сойме!

Mabud' nichto ne zapereczyt, szczo poza kwestyamy nacyonalnymy, dwi hołowno sprawy, a to sprawa widnosyn w rilnyctwi i sprawa widnosyn w szkilnyctwi, stały sia zmorou w ośim Sojmi, i to zmorou dla ciłoho kraju i dla ciłoji naszoji suspilnosti. A plagoju stały sia ony tomu, szczo w dotycnych sprawach panujut ne-widradni widnosyny i szczo je strasznyj stan w dotycnych widnosynach.

Мабуť ніхто не заперечить, що поза kwestиями національними двi головнo справи, а то справа відносин в рілнь-цтві і справа відносин в шкільництві стали ся зморю в оśім Соймі і то зморю для цілого краю і для цілої нашої суспільности. А плягою стали ся они тому, що в дотичних справах панують не відрадні відносини, що є страшний стан в дотичних відносинах.

I jesły ti widnosyny sut prykri, to tym prykrijszym je te, szczo do wytvorenia tych widnosyn pryczynyły sia jak raz Sojm i Rada szkilna krajewa, a to tomu, szczo dosy ne uprawylnyły widnosyn w szkilnyctwi w dorozi widpowidnoho zakona. I jesły proświła w kraju ne postupaje, to hołownoju pryczynoju toho je te, szczo ho-rażański służbowi i materjalni widnosyny uczytelstwa ne sut uporjadowani i toj ne uporiadowanyj stan maltretuje i Sojm i suspulnist i uczyteliw i nyszczyt ciłe szkilnyctwo.

I если ті відносини суть прикрі, то тим прикрійшим є те, що до витворєня тих відносин причинили ся як раз Сойм і Рада шкільна краєва, а то тому, що доси не управильнили відносин в шкільництві в дорозі відповідного закона. I если просьвіта в краю не поступає, то головною причиною того є те, що горожанські службові і материяльні відноси-ни учительства не суть упорядковані і той неупорядкований стан мальтретует і Сойм і суспільність і учителів і нищить ціле шкільництво.

Boż ľehko sobi predstavyty, szczo uczytel, zaniatyj wiczno sprawoju swojeji dolі, swoich widnosyn służbowych, sprawoju układania petycyj i riżnymy jizdamy do riżnych referentiw, ne majuczy spokoju szczo do swojeji buducznosti, musyt zawsihdy dumaty o sobi i ne мае swobody zaniatyj sia naukoju jak ślid. I tomu majemo tu szczo rik wełyke czysło petycyj uczyteliw, szczo by Sojm w dorozi łasky poła-hodyw riżni ich sprawy.

Бож легко собі представити, що учитель, занятий вічно справою своєї долі, своїх відносин службових, справою укладання петицій і ріжними їздами до ріжних референтів, не маючи спокою що до своєї будучности, мусить завсїгди думати о собі і не має свободи заняти ся наукою як слід. I тому маємо ту що рік велике число петицій учителів, щоби Сойм в дорозі ласки полагодив ріжні їх справи.

Tak i teper komisja szkilna prycho-dyt do nas iz sprawozdaniem w sprawie czyslennych petycyj uczyteliw, kotrymy uczyteli prosiat, szczo by Sojm w dorozi łasky poczytyw im lita służby do emery-tury, i szczo by przyznaw im, zghladno pid-wysszyw wymirenu emeryturu.

Так і тепер комісія шкільна при-ходить до нас із справозданем в справі численних петицій учителів, котрими учи-телі просять, щоби Сойм в дорозі ласки почислив їм літа служби до емеритури, і щоби признав їм, зглядно підвисшив вимірену емеритuru.

Jest duże sumnoju riczeju, szczo sprawy uczyteliw ne połaходжує zakon, łysz musiat ony prosyty łaski i se je najpry-krijsze. Dalsze prykre te, szczo Sojm toji łasky majze niikoły im ne udilaje.

Єсть дуже сумною річю, що спра-ви учителів не полагоджує закон, луш мусять они просити ласки і се є найпри-крійше. Дальше прикре те, що Сойм тої ласки майже ніколи їм не уділяє.

I teper komisja szkilna połaходжує відмовно більшу часть тих петицій тому, бо каже, szczo bez opinii Rady szkilnoji krajewoji ne може их połaходити.

I тепер комісія шкільна полагоджує відмовно більшу часть тих петицій тому, бо каже, що без opinii Ради шкільної краєвої не може їх полагодити.

Ja cikawyj, czy komisja tak respektu-wałaby opinju Rady szkilnoj krajewoji to-hdy, koły na jeji czoli stojawby czołowik widdanyj szczyro austrijskij ideji derżawnij n. pr. Nimeć, ne ludy, kotri peredowsim

Я цікавий, чи комісія так респекту-валаби opinію Ради шкільної краєвої то-гди, коли на єї чолі стоявби чоловік від-даний щиро австрійській державній ідеї пр. Німець, а не люди, котрі передовсім

mająt' na ciły popyranie i forsowanie idei autonomicznoji toho kraju.

Ja jeśm pewnyj, szczo w takim słuczaju komisija szkılina starałaby sia ignuruwaty opiniju takych ludyj i nerobyłaby zawysymym połałodżenia petycyji uczyteliw wid Rady szkolnoji.

Te poklykowanie sia na opiniju Rady szkolnoji krajewoji je ne widpowidne i nekorystno wpływaє na połałodżenie petycyji uczyteliw tomu, bo systema Rady szkolnoji krajewoji je toho roda, szczo popyraє riżnoho roda denuncyjacyju, błaħonadjożniśt' uczyteliw pid zhladom politycznym piśła toho, komu uczytel wysłuhuje sia tak, szczo uczyteli ne znajut', czy służty suspilnosty czy polityci zhladom Radi szkolnij krajewij i jeji intencyjom politycznym.

(P. Lewicki. Sylnym mira seho).

Dalsze takyj nepewnyj pid zakonnym zhladom stan umożtywłaje wsiakoho roda protekcyju nesprawedływist' w połałodżuwaniu tych petycyj i w zahali uczyteli ne znajut' na czym stojat, umożtywłaje połałodżuwanie piśła woli Wydiłu krajewoho i paniw z Rady szkolnoji krajewoji i wytworjuje nemoralniśt' i demoralizacyju tym bilsze, szczo ne ustałeno nawiť zasad piśła jakych ti petycyji maє sia połałodżuwaty.

Maju pered soboju sprawozdanie Wydiłu krajewoho w predmet'i połałodżenia toho roda petycyj.

Sprawozdanie te samo przyznaє, szczo włastywo nijakych zasad pry połałodżuwaniu tych petycyj ne ma i tomu je dowolniśt'.

W sprawozdaniach komisij howoryt sia neraz, szczo uzhladnienia petycyj widmawłaje sia, bo zakon ne pozwalaje. Tymczasom baczu dejaki petycyji połałodżeni korystno piśła žadań petycyj mymo toho, szczo zakon sprotywłaje sia tomn.

Naprymir: Emiłewy Seroiczkowskiemu, buwszomu uczytełewy przyznan Sojm w dorozі łasky 400 koron mymo toho, szczo take połałodżenie ne je zhidne z zakonom.

Abo naprymir Tomi Żeńsiowy uczytełewy w Horlyciach poczyśtyw Sojm 2 lita do emerytury na słuczaj spensyjnowania mymo toho, szczo sprawozdanie komisiji stoiť na stanowysku, szczo doky uczytel ne perejszow na emeryturu, doky służyt' czynno, doty ne może domahaty sia przyznania jemu lit służby do emerytury.

Otże w zahali je dowolne połałodżowanie tych petycyj piśła woli czy protek-

мають на цілі попиране і форсоване ідей автономічної того краю.

Я єсьм певний, що в таким случаю комісія шкільна старалаби ся ігнорувати таких людей і не робилаби зависимим полагодження петицій учителів від Ради шкільної.

То покликуванє ся на опінію Ради шкільної краювої є невідповідне і некорисно впливає на полагодженє учителів тому, що система Ради шкільної краювої є того рода, що попирає ріжного рода, денунциацию, благонадьожність учителів під зглядом політичним після того, кому учитель вислугує тя, так, що учителі не знають, чи служити суспільности чи політиці згладню Раді шкільній краювій і єї інтенциjom політичним.

(П. Левицкий. Сильним міра сего).

Дальше такий непевний під законним зглядом стан уможливає всякого рода протекцию, несправедливість в полагоджуваню тих петицій і в загалі учителі не знають, на чім стоять, уможливає полагоджуванє пісьля волі Виділу краювого і панів з Ради шкільної краювої і витворює неморальність і деморалізацию тим більше, що не усталено навіть засад, після яких має ся ті петиції полагоджувати.

Маю перед собою справозданє Виділу краєсого в предметі полагодження того рода петицій.

Справозданє те само признає, що властиво ніяких засад при полагоджуваню тих петицій нема і тому є довільність.

В справозданнях комісії говорить ся нераз, що узгляднення петиції віцмавляє ся, бо закон не позваляє. Тимчасом бачу деякі петиції полагоджені корисно після жадань петицій мимо того, що закон спротивляє ся тому.

На рпмір: Емілеви Сероічковському, бувшому учителеви признав Сојм в дорозі ласки 400 К мимо того, що take полагодженє не є згідне з законом.

Або нп. Томі Женсьови, учителеви в Горлицях, почнслив сојм 2 літа до емеритури на случай спенсионованя мимо того, що справозданє комісії стоїть на становиску, що доки учитель не перейшов на емеритур, доки служить чинно, доти не жоже домагати ся признаня єму літ служби до емеритури.

Отже в загалі є довільне полагоджуванє тих петицій після волі чи про-

cyi czy to iz strony Rady szkolnoji kraje-
woji czy Wydytu krajewoho.

Dlatoho, proszu paniw, takie stawla-
nie sprawy, takyj brak zasad pry poľaho-
dzumaniu tych petycyj wytworjuje nepe-
wniŝt', nemoralniŝt' demoralizacyju, umo-
ŝlywляє samowilne poľahodŝywanie tych
petycyj i tomu naleŝałoby konieczno do to-
ho stremity, szczoby w dorozi zakona spra-
wu tuju unormowaty, szczoby uczyteli ne
w dorozi petycyj domahaly sia poľahodŝe-
nia swoich spraw, ale szczoby zakon a ne
Rada szkolna riszaw pro te, szczo im na-
leŝyt' sia.

Ja ne stawlaju ŝadnoji rezolucyi, bo
jeŝm pewnyj, szczo moja rezolucyja pry
teperisznich widnosynach w Sojmie ne bu-
ľaby uzhladnena, tilky pidnoszu toj nemo-
ralnyj stan w tych widnosynach. Na tym
kinču.

Marszałek. Czy ŝada kto głosu? (Nikt). Gdy nikt głosu nieŝada, rozprawa zam-
knięta. głos ma p. sprawozdawca.

Sprawozdawca p. **Michałowski.** Mowca nie występował wcale przeciwko wnio-
skom komisji szkolnej, tylko czynił ogólne zarzuty. Skarzył się przedewszystkiem
przeciw tekstowi sprawozdania, w którym podano, że bez opinii Rady szkolnej jako
przełoŝonej władzy nie moŝliwym jest załatwienie petycji.

Muszę jednak zaznaczyć, że komisja szkolna bez opinii władzy przełoŝonej ŝa-
dnej petycji załatwić nie moŝe, gdyż trudno ŝądać od komisji, aby znała dokładnie
stosunki petentów, aby wiedziała czy podane okoliczności są prawdziwe, zwłaszcza, że
petycje wpływają setkami a znaczna ich część wcale nie jest udokumentowaną.

Byłoby poŝądanem, aby tok postępowania z petycjami uprościć, i w sprawie tej
na poprzednim posiedzeniu szeroko dysputowano, ja jednak wątpię, czy wogóle bę-
dzie moŝliwym coś takiego obmyśleć, aby przyspieszyć załatwienie petycji.

Dalej powiedział p. poseł Skwarko, że komisja samowolnie załatwia petycje.
Przeciwnie komisja ŝadając opinii władzy przełoŝonej składa dowód, że samowolnie
petycji nie załatwia.

Nadmienił także, że ustawa powinna regulować wszystko tak, żeby nauczyciele
nie potrzebowali wnosić petycji.

Bezwątpienia pragnie tego także i komisja, ale pamiętać należy o tem, że pe-
tenci wymagają zazwyczaj w drodze łaski tego, co im się z ustawy nie należy, więc
petycje zawsze wpływać będą.

Dalej zastanawiał się p. Skwarko nad sprawozdaniem Wydziału krajowego o za-
łatwieniu tych petycji i czynił swoje uwagi i pewne zarzuty, które według mnie zu-
pełnie nie są uzasadnione.

Proszę o przyjęcie wniosku komisji.

Marszałek. Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje wniosek komisji, ze-
chce rękę podnieść. (Większość). Jest przyjęty.

Następuje sprawozdanie komisji gminnej o petycji gminy Borysław w sprawie
uzyskania nazwy miasteczka.

Sprawozdawca poseł Halhan ma głos.

Sprawozdawca p. **Halban (czyta):**

Sprawozdanie

komisji gminnej o petycji gminy Borysław w sprawie uzyskania nazwy „miasteczka“.

Wysoki Sejmie!

Gmina Borysław w powiecie drohobyckim należy do liczby miejscowości, w któ-
rych obowiązuje ustawa gminna z dnia 3. lipca 1896 r. Nr. 51. Dz. u. kr. Gmina ta
już poprzednio uzyskała prawo urządzania targów, a przemysł naftowy nadał jej wiel-
kie znaczenie. Podnieść wypada iż oprócz szybów naftowych, które z natury rzeczy

nie są długotrwałymi, istnieją w Borysławiu kopalnie wosku ziemnego, które znacznie dłużej będą przedmiotem eksploatacji.

Zresztą ruch naftowy, tak wiertniczy jak i handlowy ma — bez względu na wydajność szybów borysławskich — tej miejscowości jedną z swych głównych siedzib, dzięki połączeniu kolejowemu, którego także szyby tustanowickie używać muszą. Z tych powodów, niemniej jak i z powodów podanych w petycji, życzenie Rady gminnej Borysławskiej załugiwałoby na uwzględnienie.

Komisyja przeto wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

Wzywa się Wydział krajowy, aby petycję gminy Borysław o udzielenie nazwy miasteczka zakomunikował c. k. Rządowi do możliwego uwzględnienia.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Przed porządkiem dziennym zażądał głosu p. Bojko imieniem komisji gminnej. Ponieważ wtedy zapomniałem mu udzielić głosu, więc udzielam mu głosu obecnie.

P. Bojko. Do komisji gminnej przydzielono trzy petycje a mianowicie:

Pet. L. s. 6.513. Urząd gminny w Cwitolowie pow. Kałusz w sprawie założenia nowego katastru.

Pet. L. s. 6.535. Zwierzchność gminy Mierzeń pow. wieliczka w sprawie udzielenia prawa pobierania opłaty od hektolitra piwa 4 K, od litra spirytusu 20 h. od 1. stycznia 1910 r.

Pet. L. s. 6.686. Gmina miasta Buczaczy, w sprawie udzielenia jej prawa poboru 50% dodatku od należitości przenośnych.

Ponieważ te petycje nie należą wcale do komisji gminnej tylko do komisji administracyjnej, przeto proszę, ażeby Wys. Sejm przydzielił je komisji administracyjnej.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje zprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie wniosku p. Jam-polskiego i tow. o utworzenie sądu powiatowego w Narolu.

Z powodu nieobecności p. sprawozdawcy usuwam tę sprawę narazie z porządku dziennego.

Następuje sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku nagłym p. Sodomory i tow. w sprawie utworzenia 4-tej klasy przy szkole ludowej w Zawałowie.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Badeni ma głos.

Sprawozdawca p. St. H. **Badeni** (*czyta*):

„Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku nagłym p. Sodomory i tow. w sprawie utworzenia 4-tej klasy przy szkole ludowej w Zawałowie.

Poseł Sodomora domaga się we wniosku swoim, aby Sejm wezwał radę szkolną kraj. do zorganizowania szkoły ludowej w zawałowie w powiecie podhajeckim jako 4-klasowej.

Ze względu że stosunki faktyczne w tej gminie są dotychczas komisji nieznane, wnosi komisya:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wniosek p. Sodomory odstępuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania w porozumieniu z Radą szkolną krajową.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu?

P. Sodomra. Proszu o hołos.

Прошу о голос.

Marszałekk. Głos ma p. Sodomora.

P. Sodomora. Wysokij Sojme!

Високий Соjме!

Stawiajucy swoho czasu nahte wnese-nie w sprawi kreowania 4 klasowej szkoły w Zawałowii maw ja na ciły sponukaty Radu szkilnu krajewu do bezprowolocznoho za-łahodzenia toj sprawy, bo wona wże wid dowszoho czasu czekaje swoho połaoh-dzenia.

Ставляючи свого часу внесене наг-ле в справі креованя 4 класової школи в Завалові, мав я на ціли спонукати Ра-ду шкільну краєву, до безпrowолочного полагодження сеї справи, бо она вже від довшого часу чекає свого полагодження.

Motywujuczy swoje nahlacze wnese- nie pidnis ja tody, szczo hromadiane Zawałowa wże pered 3 litamy a teper wże wid 4 lit widnosyły sia do Rady szkolnoj krajewoj o kreowanie w Zawałowi 4 klasowij szkoły i do teper ne distały na se nijakoji widpowidy.

A kreowanie 4 klasowoj szkoły w Zawałowi je zowsim opravdane, poneže tam je dityj obowiazanych do szkolnoj nauky powyż 600, do teper je 4 uczytelski syły, A mimo toho wsioho c. k. Rada szkolna krajewa na podanie hromady Zawałiw, jak ja skazaw dosy ne widpowiła i ne uważała potribnym robyty w tij sprawie jakychś doślidiw.

Czomu — my duże dobre znajemo bo tut chodyt o kreowanie 4 klasiwky w hromadi ruskij — otže 4 klasiwky z jazykom wykładowym ruskym.

Kołyb' tut rozchodyło sia o 4 klasiwku z jazykom wykładowym polskym, to Rada szkolna krajewa oczywydno wżeby buła dawno porobyła potribni dochodzenia i 4 klasowu szkołu otworyła, ale szczo, tut chodyło o 4 klasiwku z ruskoju wykładowoju mowoj, to oczywydno widkładaє sia sprawu „ad calendas graecas“ i tomu wnosyt' w swoim sprawozdaniu, szczo by siu sprawu widdały aż Wydiłowy krajewomu i szczo by Wydił krajewyj doperwa w porozuminiu z Radoju szkolnoju krajewoju zrobyw potribni dochodzenia.

Dla toho ja, jak wnieskodawec sproutwylaju sia widosłaniu toj sprawy do Wydiłu krajewoho i wnoszu, szczo by Rada szkolna krajewa whlanuła w motywy podani w moim nahlaczim wniesieniu i prystupyla bezprowołoczno do kreowania w Zawałowi 4 klasowoj szkoły.

Marszałek. Czy żada jeszcze kto głosu?

P. Makuch. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. Makuch.

P. Makuch Wysokij Sojme!

Kreowanie 4 klasowoj szkoły w danij miscewosty nałyžyt' wlastywo do egsekutywy Rady szkolnoj krajewoj. Wydko, szczo duże nenormalni widnosyny musiat buty z kreowaniem 4 klasiwok w schidnij Haličyni a specjalno z kreowaniem 4 klasiwok z jazykom wykładowym ruskym je- sły treba aż stawty w tij sprawie wniesky w tij Pałati otže znaczyt — treba robyty se, szczo powynna Rada szkolna krajewa z urjadu zrobyty.

My znajemo duże dobre z jakymy wetykymy trudnost'iamy striczajut' sia nashi hromady szczo do kreowania bilsze- klasowych szkół z ruskoju wykładowoju

Мотивуючи своє нагле внесене під- нїс я тоді, шс громадяни Завалова вже перед 3 літами, а тепер вже від 4 літ відносили ся до Ради шкільної краюї о креованє в Завалові 4 клясової школи і дотепер не дістали на се нїякої від- повіді.

А креованє 4 клясової школи в За- валові є зовсім оправдає, понеже там є дітий обовязаних до шкільної науки повиж 600, дотепер є 4 учительські сили. А мимо того всего ц. к. Рада шкільна краєва на поданє громади Завалів, як я сказав доси не відповіла і не уважала відповідним робити в тій справі якихсь дослідів.

Чому? Ми дуже добре знаємо, бо тут ходить о креованє 4 клясівки в гро- маді рускій, отже 4 клясівки з язиком викладовим руским.

Колиб тут розходило ся о 4 кля- сівку з язиком викладовим польским, то Рада шкільна краєва очивидно вжеби була dawno porobyła potribni dochodzenia i 4 клясову школу отворила, але що тут ходило о 4 клясівку з рускою викладо- вою мовою, то очивидно відкладає ся справу „ad calendas graecas“ i тому вно- сить в своїм справозданю, щоби ту справу віддати аж Виділови краєвому і щоби Виділ краєвий доперва в порозуміню з Радою шкільною краєвою зробив по- трібні dochodzenia.

Длятого я, як внескодавец спротив- ляю ся відосланю сеї справи до Виділу краєвого і вношу, щоби Рада шкільна вглянула в мотива подані в моім нагль- чім виесеню і приступила безпrowołoczно до креованя в Завалові 4 клясової школи.

Прошу о голос.

Високий Сойме!

Креованє 4 клясової школи в да- ній місцевости, належить властиво до ег- зекутиви Ради шкільної краюї. Видко, що дуже ненормальні відносини мусять бути з креованєм 4 клясівок в східній Галичині а спеціально з креованєм 4 кля- сівок з язиком викладовим руским, если треба аж ставити в тій справі вне- ски в тій Палаті, отже значить, треба робити се, що повинна Рада шкільна краєва з уряду зробити.

Ми знаємо дуже добре, з якими ве- ликими трудностями стрічають ся наші громади, що до креованя більше кля- сових шкіл з рускою викладовою мовою.

mowaju. Sia sprawa była szyryko obhoworena na ankiety skłykanij swoho czasu Radoju szkolnoju krajewoju i tam ja z natyskom pidnis, szczo my Rusyny musymo domahaty sia riszuczno kreowania bilszeklasowych szkół z ruskoju wykładowoju mowaju, bo my nyny jeśmo zasudzeni prost na se, szczo my ne majemo bilszeklasowych szkół z ruskym jazykom wykładowym a imenno na se, szczo w mistach, de nasze naselenie stanowyt' bilsziśt' ne majemo nijakych zastupnykiw w reprezentacjach hromadskych tak, szczy hromady mijski po prostu widsudżajut nas wid toho, szczo by my mohły maty bilszeklasowi szkoły z jazykom wykładowym ruskym. Rada szkolna krajewa zamiśt', szczo by nasi domahania słuszni zhladnyty, zamiśt' szczo by nyny po bilszych sełach naszych kreowaty szczo najmensze 4 klasiwky z jazykom wykładowym ruskym, tiahom ti zwolikaje, na uchwały rad hromadskych ne widpowiduje, z widpowideju na riżni petycji wnoszeni w tij sprawie abo zwolikuje abo zowsim nijakych widpywidyj ne daje a w kińcy sprawa nikoly nehodna prost doczekaty sia jakojnebud' widpowidy.

I tak np. łuczilo sia szczo hromada Popeli towmackoho powita wże kilka deputacji do prezydenta Rady szkolnoj prysyłała, wnesła kilka memorjałiw i tut były stawleni interpelacji w sprawie kreowania 4 klasiwky z jazykom wykładowym ruskym; mymo toho sprawa tiahne sia do teper i Rada szkolna krajewa, niby robyt jakiś dochodzenia, ale sprawy definitywno ne połahodyła, ani zadań toj hromady ne widkynuła, ani sia do nych ne prychytyła,

I nyny ja wid Rady hromadskoj distaw pyśmo, szczo by siu sprawa pidnesty, bo Rada hromadska ne może niczoho zrobyty, szczo by Radu szkolnu krajewu sponukaty, szczo by wona siu sprawa połahodyła.

Dalsze hromada Pidpeczary wnesła podanie o kreowanie 4 klasiwky z jazykom wykładowym ruskym, rada hromadska chce daty iz swojeji storony na uczytelsku pensju 6° 00, dała bezpłatno dwa lokali Radi szkolnij krajewij do wyboru i wsio myżływe iz swojeji storony robyt, szczo by siu 4 klasiwku distaty a Rada szkolna krajewa na se nijakoj widpowidy po prdstu ne daje.

Se samo i po inszych hromadach sia dije.

Sprawdi JE. p. Namistnyk otwyraju- czy siu sesyju zapowiw szczo tilko a tilko seho roku otworeno 4 klasiwok zhladno szkół, kotri majuť sia rowodyty planom,

Ся спара була широко обговорена на анкеті скликаний свого часу Радою шкільною краювою і там я з натиском підніс, що ми Русини мусимо домагати ся рішучо креованя висшеклясєвих шкіл з рускою вккладовою мовою, бо ми нині єсьмо засуджені впрост на те, що ми не маємо більшекласових шкіл з руским язиком викладовим, а іменно на се, що в містах, де наше населенє становить більшість, не маємо ніяких заступників в репрезентациях громадских, так, що громади мійські по просту відсуджають нас від того, щоби ми могли мати більшеклясові школи з язиком викладовим руским. Рада шкільна краєва замість, щоби наші домагання слухні узгляднити, замість щоби нині па більших селах наших креовати що найменше 4 класівки з язиком викладовим руским, тягом ті зволікає, на ухвали рад громадских не відповідає, з відповідію на ріжні петиції вношені тут в тій справі або зволікає або зовсім ніяких відповідей не дає а в кінці справа ніколи негодна впрост дочекати ся якоїнебудь відповіди.

І так пр. лучило ся, що громада Попелі, товмацького повіта вже кілька депутатий до президента Ради шкільної прислала, внесла кілька меморялів, і тут були ставлені інтерпеляций в справі креованя 4 класівки з язиком викладовим руским, мимо того справа тягне ся до тепер, Рада шкільна краєва ніби робить якісь доходження, але справи дефінітивно не полагодила ані жадань тої громади не відкинула ані ся до них не прихилила.

І нині я від Ради громадської дістав письмо, щоби ту справу піднести, бо Рада громадська не може нічого зробити, щоби Раду шкільну спонукати, щоби она сю справу полагодила.

Дальше громада Підпечари внесла поданє, о креованє 4 класівки з язиком викладовим руским, Рада громадська хоче дати із своєї сторони на учительську пенсію 6° 00, дала безплатно 2 льокалі Раді шкільній краєвій до вибору і все можливе із своєї сторони робить, щоби си 4 класівку дістати, а Рада шкільна краєва на се ніякої відповіди по просту не дає.

Се само і по иньших громадах ся діє.

Рправді ЄЕ. п. Номісник отвираючи сю сесию заповів, що тільки а тільки сего року отворено 4 класівок, зглядно шкіл, котрі моють ся провадити пляном

4 klasowej szkoły, ale my jesteśmy oczywiście przekonani, szczo w tym duże nowe-
 łyka skilkist' je szkół z ruskoju mowoju
 wykładowoju.

Koły my otże zasudzeni jesteśmy na
 odnu — albo dwiklasiwky, ne majemo mo-
 żnocy naszej młodicy podhotowyty, do
 żytia, na tilko, szczo by mogła distaty za-
 nianie w remišli, bo nyny do remišla treba
 maty szczo najmensze 4 klasy, musymo
 riszczu domahaty sia wid Rady szkolnoj
 krajewoj, szczo by nasi słuszni domahania
 szczo do kreowania 4 klasiwok z jazykom
 wykładowym ruskym inaksze traktuwała.

Wnoszeni były w tej sprawie interpe-
 lacji, była ona pidnoszena w naszych pro-
 mowach a Rada szkolna po prostu ne re-
 aguje ni odnym słowem, tak szczo hodi
 po prostu, szczo by my na nasi słuszni
 domahania distaty wid Rady szkolnoj jaku
 oficjalnu widpowid' w tej sprawie.

Otże z natyskom muszu pidnesty siu
 sprawu własne pry tym nahlaczim wne-
 seniu, bo hromada Zawaliw, kotra maje
 distaty Sud, ne je odnoju z tych hromad,
 kotri daremno o 4 klasiwky rusky sia
 starajut'.

Dumaju, szczo se ne leżyty' może w
 interesi powahy Rady szkolnoj krajewoj,
 szczo by nasza ludnist' po prostu zowsim
 stratyła dowirje do Rady szkolnoj krajewoj.
 i musiała sia czipyty takich wyimkowych
 kroków jak w Bałyńciach pow. Kołomyj-
 skoho, de ludnist' musiała zboykotowaty
 szkołu ciłkowyto a zhladno wykład polskoj
 mowy, szczo by tym sposobom zmusyty
 Radu szkolnu krajewu do prywedenia nor-
 malnoho stanu. Imenno tam stan buw
 takyj, szczo Rada szkolna krajewa zhladno
 Rada szkolna okružna zdeorganizowała zo-
 wsim szkołu, uczyteliw poperenosyła, inszych
 na ich misce ne dała tak, szczo sia 4 kla-
 siwka, kotra kosztowała 10 lit pracy i za-
 chodiw, naraz znajsza sia w tym położe-
 niu, szczo ne mogła funkcyonowaty. Otże
 wsi mieszkańci i rada hromadska musyły
 zrobyty boykot i doperwa pid naporom toho
 boykotu Rada szkolna krajewa zchotiła słu-
 szni zmahania hromadian wzhladnyty.

Ne dumaju szczo by se było w intere-
 resi Rady szkolnoj krajewoj, szczo by ludnist'
 czypała sia tak wyimkowoho sredztwa, jak
 poprostu boykotu szkoły, a take postupo-
 wanie Rady szkolnoj krajewoj, jake je do
 teper, musiwyby nas popchnuty na taku
 wyimkowu dorohu boykotowania szkół.

Otżeż dumaju, szczo Rada szkolna
 krajewa zirwe z toju taktykoju w zahali
 newidpowidania na podania, zirwe z ta-

4 класової школи, але ми єсмы очевид-
 но переконані, що в тім дуже не велика
 скількість є шкіл з рускою викладовою
 мовою.

Коли ми отже засуджені єсмы на
 одну-або двікласівку не маємо можности
 нашої молодіжки підготувити до житя на
 стілько, щоби могла дістати занятє в ре-
 міслі, бо нині до ремісла треба мати що
 найменше 4 класи, мусимо рішучо дома-
 гати ся від Ради шкільної краєвої, щоби
 наші слущні домагання що до креованя
 4 класівок з язиком викладовим руским
 інакше трактувала.

Вношені були в тій справі інтерпе-
 ляції, була она підношена в наших про-
 мовах а Рада шкільна попросту не реа-
 гує ні одним словом так, що годі по
 просту, щоби ми на наші слущні дома-
 гання дістали від Ради шкільної яку офі-
 ціяльну відповідь в тій справі.

Otże z natyskom muszu pidnesty
 siu sprauu własne pry tym naglyčim wne-
 seniu, bo громада Завалив, котра має ді-
 стати Суд, не є одною з тих громад,
 котрі даремно о 4 класівку руску ся
 старають.

Думаю, що се не лежить може в
 інтересі поваги Ради шкільної краєвої,
 щоби наша людність по prostu зовсім
 стратила довіре до Ради шкільної кра-
 євої і мусіла ся чіпати таких виімкових
 кроків як в Балинцях пов. Коломийского,
 де людність мусіла збойкотувати школу
 цілковито, а зглядно виклад польскої
 мови, щоби тим способом змусити Раду
 шкільну краєву до приведеня нормаль-
 ного стану. Іменно наш стан був такий,
 що Рада шкідьна краєва зглядно Рада
 шкільна окružна zdeorganizувала зовсім
 школу, учителів poperenosила, инших
 на їх місце не дала так, що ся 4 класі-
 сівка, котра коштувала 10 літ праці і за-
 ходів, naraz знайшла ся в тім положеню
 що не могла функціонувати. Otже всі
 мешканці і Рада громадска мусіли зро-
 бити бойкот і дперва під напором того
 бойкоту Рада шкільна краєва схотіла
 слущні домагання узгляднити.

Ne dumaju, щоби се було в інтересі
 Ради шкільної краєвої, щоби людність
 чіпала ся так виімкового средства, як
 попвосту бойкоту школи, а take посту-
 пованє Ради шкільної краєвої, яке є до-
 тепер, мусілоби нас попхнути на таку
 виімкову дорогу бойкотованя шкіл.

Otжеж думаю, що Рада шкільна
 краєва zirве з тою тактикою в загалі
 newідповіданя на подання, zirве з такти-

kykoju ne uzhladnienia slusnych naszych domahań i szczo Rada szkolna krajewa zastanowyt sia, do czoho to postupowanie dowede.

Pry toj nahodi chotiwjem kilka sliw wyskazaty pro naszi domahania szczo do kreowania bilszeklasowych szkil po selach.

P. T. Staruch. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. Staruch.

P. T. Staruch. Wysokij Sojme!

Ja zholosyw sia do słowa, szczo by w toj sprawie takoz moi pohlady wyskazaty imenno w sprawie zasnowania 4 klasowoji szkoły w Zawalowi.

Mistoczko Zawaliw znaju duze dobre i muszu wyskazaty swoje zdywowanie, szczo do teper ne ma tam szkoły 4 klasowoji.

W mistoczku jest 6000 do 7000 mieszkańciw, jest bilsze jak 700 ditej w wiku szkolnim, jest tam 5 czy 6 uczyteliw i do teper łysz w dorozі Wysokoho Sojmu treba dopomynaty sia o utworenie tam 4 klasowoji szkoły.

Moi Panowe! w XX. stolitiu chyba i dla halyckoho Sojmu ne jest to pochwalou, szczo by hromady az w takij dorozі domahaly sia o utworenie w nych widpowidnoj szkoły.

Woźmim Panowe inszi kraji nawit w naszj derżawi n. p. kraji: czeski abo nimecki, tam wlasty szkolni sami dbajut o to szczo by hromady maly szkoły, a u nas mistoczka i sela po 3 i 4 lita musiat borbu westy szczo by, widpowidnu szkołu maly.

To ne dije sia łysz w Zawalowi, ja mozu Panam naczyslyty bohato takych sel welykych kotri starajut sia po 4, 5 a nawit po 8 lit o szkołu a wlasty stajut im na pereponi.

W moim powiti seło Łapszyn nawit pobudowało szkołu i wydało znacznu kwotu, tak samo w seli Łukowi selany pobudowały szkołu i prosiat o kreowanie nawit wysylajut deputacyi, ale wsio ne pomahaje.

Chłop jak skosztowaw świtła nauky, chce siu nauku maty jak najbilsze i ne treba jeh wid nauky widsuwaty.

Tut chocz buty sprawedywym i skazaty, szczo w mojim seli ne było do teper 4 klasowoji szkoły, ale toho roku ja zrobyw uchwał, przedložyw Radi szkolnoj okružnoj a potom powtoryw druhu uchwał i Rada szkolna krajewa kreowała w tak korotkim czasi w mojim seli 4 klasowu szkołu, tak szczo teper szkołu wże majemo. I dlatoho

koju neuzglyadnennja slusnych naszych domahany i szczo Rada shkyl'na kraeva zastanowitya, do chogo to postupowan'e dovede.

При тій нагоді хоті́вем кілька слів висказати про наші домагання, що до креовання більшекласових шкіл по селах.

Прошу о голос.

Високий Сойме!

Я зголосив ся до слова, щоби в тій справі мої погляди висказати іменню в справі засновання 4 клясової школи в Завалові.

Місточко Завалів знаю дуже добре і мушу висказати своє здивованє, шо до тепер нема там 4 клясової школи.

В місточку єсть 6000 до 7000 мешканців, єсть більше як 700 дітей в шкільнім віку, єсть там 5 чи 6 учителів і до тепер лиш в дорозі Високого галицького Сойму треба допоминати ся о утворенє там 4 клясової школи.

Мої Панове! в XX. століттю хиба і для галицького Сойму не єсть то похвалою, щоби громади аж в такій дорозі домагали ся о утворенє в них відповідної школи.

Возьмим Панове ннші краї навіть в нашій державі нп. краї: чеські або німецькі, там власти шкільні самі дбають о то, щоби громади мали школу, а у нас місточка і села, по 3 і 4 літа мусять борби вести, щоби відповідну школу мали.

То не діє ся лиш в Завалові, я можу Панам начислити багато таких сіл великих, котрі старають ся по 4, 5 а навіть по 8 літ о школу, а власти стають їм на перепоні.

В моім повіті село Лапшин навіть побудовало школу і видало значну квоту, так само в селі Жукові селяни побудували школу і просять о креованє навіть висилають депутацию, але все не помагає.

Хлоп як скоштував світла науки, хоче сю науку мати як найбільше і не треба єго від науки відсувати.

Тут хочу бути справедливим і сказати, що в моім селі не було дотепер 4 клясової школи, але того року я зробив ухвалу, предложив Раді шкільній окružній а потому повторив другу ухвалу і Рада шкільна краєва креовала в так короткім часі в моім селі 4 клясову школу, так що тепер школу вже маємо.

z toho mijsčia muszu wyskazaty Radi szkolnoj moju podiaku za takie poľahodzenie sprawy.

Ja ne ƳyƳaw nijakych pobiecznych zachodiw, ale wykazaw dijsno potrebu szkoľy i Rada szkolna prychyľła sia do toho.

Spodiujs̄ takoz̄, szczo ne ľeżył w interesi wľasty, ne ľeżył w interesi naszoho kraju, szczo by spyniowaty proświtu, szczo by spyniowaty nauku.

Bo i jakaż jest wľastywo nauka w naszych 2 i 3 klasowych szkoľach po seľach abo po mistoczках.

Ona majże chľopowy ne prynosyt nijakoj korysty.

Na prymir nawedu moje seľo.

My majemo w seli szkoľu wid r. 1848 i predstavte sobi Panowe, szczo do teper bilsze jak 80% analfabetiw jest w seli!

Toho roku oświdczyły selane, szczo jesty ne dadut 4 klasowoji szkoľy i jesty dity ne budut bilsze sia wczyły, tak szczo by sia w szkoli nawczyły prawopysy i bodaj poczatkiw nimeckoj mowy, to bezusľowno budut bojkotowaty szkoľu.

Narid sam piznaw szczo teperiszna systema w szkoľach jest zowsim nedostatoczna, narid ponosyt weľyky koszt a korysty weľykoji ne ma.

Pered paru dniamy pryszow do nas posľiw ľyst z prośboju a napysanyj, szczo i wiry daty ne moźna, szczo do ortografii, szczo do stylu, szczo do prawopysy tak straszno toj ľyst wyhladaje, szczo koźdyj musyt sia stydaty, szczo szkoľy szczoś podobnoho wychowujut.

Toż i to mistoczko Zawaliw powynno maty ne wid teper ale wże wid 15 lit szkoľu 4 klasowu a z toho mistoczka wychodyľby lude, kotri mohľby sia wziaty abo do remisła abo do inszych predprijemstw np. do torhowelstwa i mohľby ľeksze znajty sobi kusnyczok chľiba.

U nas spyniaje sia umysno świtľo, szczo by toj bidnyj czoľowik jeho ne zahlanuw.

Bo jakuż inszu cil moźut maty mirodajni czynnyky szczo by muźyka naszoho trymaľy w temnot'i jesľy ne taku, szczo by win na pańskim ľani za 20 sotykiw mih hnij rozkidaty?

Meni sia zdaje, szczo koźdomu ľipsze jest maty do dľania z czoľowikom proświszczenym jak z temnym.

Prawda, szczo robotnyk, jesty bude proświszczenyj bude bilszu wymahaw pľatniu, ale i robota jeho bude ľipsza i wydattijsza.

I dla togo z togo mijsčia muźu wyskazaty Rad'i škільній подяку за таке полагодження справи.

Я не уживав ніяких побічних заходів але виказав дійсно потребу школи і Рада шкільна прихилила ся до того.

Сподіюсь також, що не лежить в інтересі влади, не лежить в інтересі нашого краю, щоби спинювати просвіту, щоби спинювати науку.

Бо і якаж єсть властиво наука в наших 2 і 3 клясових школах по селах або по місточках?

Она майже хлопови не приносить ніякої користи.

На примір наведу моє село.

Ми маємо в селі школу від р. 1848 і представте собі Панове, що до тепер більше як 80% анальфabetів єсть в селі!

Того року заявили селяни, що єсли діти не будуть більше ся учили, так щоби ся в школі навчили правописи і бодай початків німецької мови, що безусловно будуть бойкотувати школу.

Нарід сам пізнав, що теперішня система в школах є зовсім недостаточна, нарід поносить великі кошта а користи великої нема.

Перед пару днями прийшов до нас послів лист з просьбою, а написаний, що і віри дати не можна, що до ортографії, що до стилю, що до правописи, так страшно той лист виглядає, що кождий мусить ся стидати, що школи щось подібного виховують.

Тож і то місточко Завалів повинно мати не від тепер але вже від 15 літ школу 4 клясову а з того місточка виходилиби люди, котрі моглиби ся взяти або до ремесла або до иньших підприємств нп. до торговельства і моглиби ľекше знайти собі кусничок хľiba.

У нас спиняє ся умисно сьвітло, щоби той бідний чоловік его не заглянув.

Бо якуж иншу цľль можуть мати міродайнї чинники, щоби мужика нашого тримати в темноті єсли не таку, щоби він на паńським лані за 20 сотиків міг гнїй розкидати?

Мені ся здає, що кождому ľіпше єсть мати до дľання з чоловіком просвіченим як з темним.

Правда, що робітник, єсли буде просвіщений буде більшої вимагати пľатні, але і робота его буде ľіпша і видаттїша.

Mylni sut pohłady tych, kotri sia bo-
jat szczoby borony Boże, chłop ne zako-
sztowaw toho dobra, toho świtła i nauky.

Ja jeśm toho samoho pohladu, szczo
mij towarzysz wneskodawec p. Sodomora,
szczoby ne widsyłaty toho wnesku do
Wydiłu krajewoho.

Znajemo szczo Wydił krajewyj ne
maje niczoho do diłania z szkołamy i naj-
lipsze widosłaty sprawu wprost do Rady
szkilnoj krajewoj i naj ona jeszcze toho
roku prystupyt do utworenia 4 klasowoji
szkoły w Zawałowi.

Jak maju nadiju, szczo Rada szkolna
wid teper ne bude spyniowała i tym wsim
sełam kotri prosiat o zasnowanie szkoły
kotrych prošby zalahajut tut po 6 a na-
it po 10 lit, schocze precin raz daty widpo-
widnu szkołu.

Pered paru dniamy buła tut depu-
tacja z powita terebowelskoho z hromady
Kołydowołoki, hde wże wid kilkoch lit
starajut sia o szkołu i ne hodni distaty
szkoły, jakoj potrebujut.

Jesły toj bidnyj muzyk ne żaluje po-
ślidnoho hrosza, jesły win swoju poślidnu
krowawyciu tiażko zapraciowanu wid ust
sobi wydymaje i łożyt na szkoły, to žal
musyt sia w nim budyty protyw Panam,
kotri kiermujut, to krow musyt w nim ky-
pity, jesły baczyt, szczo Panowe uczat
swoi dity i do wyższych szkil posyłajut
a jemu za własni hroszi widmawlaje sia
proświty i nauky.

Dumaju, szczo nycz bilsze protyw
Wam Panowe ne promawlaje jak to, szczo
Wy w XX. sotlitiu hamowały i ne dopu-
skały nauk pid silsku strichuy.

Dlatoho pryłuczaju sia do rezolucyi
towarysza p. Sodomory i proszu, szczoby
Wysokij Sojm uchwaływ rezolucju do Rady
szkilnoj krajewoj, szczoby w Zawałowi
utworyła jeszcze w tim roči 4 klasowu
szkołu.

P. Winniczuk. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. Winniczuk

P. Winniczuk. Wysoka Pałato!

Ja zhołosyw sia do słowa, szczoby
wyskazaty, jak nam koncze po sełach po-
tribni je czotyroklasowi szkoły, a szczo naj-
mniejsze po takich, de je zwyż dwa tysia-
czy mieszkanців. Narid po sełach je ubohyj
i ne maje za szczo po mistach wid druhoji
klasy utrymuwaty dityj. Bo dekotri majuť
zdibnu dytynu, kotraby sia wczyla, a ne
ma za szczo.

Ja buwbym za tym, de je zwyż dwa
tysiaczy mieszkanців, szczoby tam kreowa-

Мильні суть погляди тих, котрі ся
боять, щоби борони Боже, хлоп не за-
коштував того добра, того світла
і науки.

Я єсьм того самого погляду, що
мій торариш внескодавець п. Содомора,
щоби не відсилати того внеску до Ви-
ділу краєвого.

Знаємо що Виділ Краєвий не має
нічого до ділання зі школами і длятого
найліпше відослати справу впрост до
Ради шкільної краєвої і най она єше
того року приступить до утворення 4 кля-
сової школи в Завалові.

Я маю надію, що Рада шкільна
від тепер не буде спинювала і тим всім
селам, котрі просять о заснування школи,
котрих просьби залягають тут по 6 а
навіть по 10 літ, схоче прецінь раз дати
відповідну школу.

Перед пару днями була тут депу-
тация з повіта теребовельського з грома-
ди Колидолоки, де вже від кількох
літ старають ся о школу і не годні ді-
стати школи, якої потребують.

Єсли той бідниц мужик не жалує
последного гроша, єсли він свою послі-
дну кровавицю тяжко запрацьовану від
уст собі віднімає і ложить на школу,
то жаль мусить ся в нїм будити про-
тив Панів, котрі кермують, що кров му-
сить в нїм кипіти, єсли бачить, що Па-
нове учать свої діти і до висших шкїл
посилають, а єму за власні гроші від-
мовляє ся просвітї і науки.

Думаю, що нич більше против Вас
Панове не промавляє як то, що Ви в XX.
сотліттю гамували і не допускали науки
під сільску стріху.

Длятого прилучаю ся до резолюції
товариша п. Содомори і прошу, щоби
Високий Соїм ухвалив резелюцию до
Ради шкільної краєвої, щоби в Завалові
утворила єще в тім року 4 клясову
школу.

Прошу о гоłos.

Висока Палато!

Я згоłosив ся до слова, щоби ви-
сказати, як нам конче по селах потрі-
бні є чотирикласові школи, а що най-
менше по таких, де є звиж два тисячі
мешканців. Нарід по селах є убогий
і не має за що по містах від другої
кляси утримувати дітий. Бо деkotрі ма-
ють здібну дитиину, котраби ся учила,
а нема за що.

Я бувбим за тим, де є звиж 2 ти-
сячі мешканців, щоби там креовано

no czotyroklasowi szkoły, ale nie tak, jak w seli Jamnicy.

W Jamnicy chodzą do szkoły 600 do 700 dityj, a je 4 profesorów. Rada hromadska podała do Rady okružnoj, szczyby dokynuty szcze zo dwi syły, to zamist se wczynity, Rada szkolna okružna pozwołyła sobi założyć szkołę z polskym jazykom wykładowym.

I tak dije się z nami po wsich selach. Dlatego ja popyram rezolucyj p. Sodomory i proszę, szczyby jak najskorsze przystupity do budowy szkoły czotyryklasowej w seli Zawalowi.

Marszałek. Czy żąda jeszcze kto głosu?

P. Lewicki. Proszę o głos.

Sekretarz p. **Urbański.** Proszę o głos.

Marszałek. Głos ma sekretarz p. Urbański.

Sekretarz p. **Urbański.** Wnoszę na zamknięcie rozprawy.

Marszałek. Jest wniosek na zamknięcie rozprawy.

Czy żąda jeszcze kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Przystępujemy do głosowania. Kto się z tym wnioskiem zgadza, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Rozprawa zamknięta. Głos ma zapisany p. Lewicki

P. Lewicki. Wysokij Sojme!

Koły szcze zabiraju głos w otсій sprawie, jaka dotyczyt kreowania bilsze klasowych szkół po naszych selach z powodu wnesku p. Sodomory w sprawie utworzenia szkoły w Zawalowi, to robłu se z toji przyczyny, bo chocz do tych faktiw, jaki były nawedeni zi storony moich towarzysziw, dokynuty szcze odyn markantnyj fakt, jakyj zajyszow w hromadi Trybuchiwci powita bucackoho

Koły my pidnosymo w tym naprjami zakydy suprotyw Rady szkolnoj krajewoji, to zwyczajno kyduje się nam w oczy, nie mowby my faktiw nepodały, a 4ysz narikanie pidnosyły, ta szczo se 4ysz tam jakieś pereoczenie zi storony pidporjadnoho czynnyka.

Pry tij nahodi otsiu ricz tak zilustruju, szczyby wykazaty, szczo naszi zakydy sut' opravdani tak, jak panuje tendencyja, szczyby po ruskych hromadach nedopuskatty do zakładania szkół bilsze klasowych.

Ja wże maw nahodu pry ynszyj sposibnosty nawesty prymir mistoczka Sokoliwka w powiti žydacziwskim, de hromada domahała się szkoły czotyroklasowej, a zi storony Rady szkolnoj krajewoji robyt się wsiaki perepony.

Na se do nyny nie distaw ja nijakoji widpowidy iz storony zastupnyka c. k. Rady szkolnoj krajewoji.

Toho faktu otże nie budu powtarjaty, 4ysz nahadaju i domahaju się, szczyby Ra-

чотыроклясові школи, але не так як в селі Ямници.

В Ямници ходять до школи 600 до 700 дітей, а є лиш 4 професорів. Рада громадська подала до Ради окružної шкільної, щоби докинути ще зо дві сили, то замість се вчинити, Рада шкільна окružна дозволила собі заложити школу з польським язиком викладовим.

I так дієся з нами по всіх селах. Длятого я попираю резолюцію п. Содомори і прошу щоби як найскорше приступити до будови школи чотырокласової в селі Завалові.

Прощу о голос.

Визокій Соjме!

Коли ще забираю голос в отсій справі, яка дотичить креованя більше класових шкіл по наших селах з powodu внеску п. Содомори в справі утвореня школи в Завалові, то роблю се з тої причини, бо хочу до тих фактів, які були наведені зі сторони моїх товаришів, докинути ще один маркантний факт, який зайшов в громадї Трибухівці, повіта буцацкого.

Коли ми підносимо в тім напрямі закиди супротив Ради шкільної краєвої, то звичайно кидаєся нам в очи, не мовби ми фактів не подали, а лиш наріканє підносили, та що се лиш там якесь переоченє зі сторони підпорядного чинника.

При тій нагоді отсю річ так зілювтрую, щоби виказати, що наші закиди суть оправдани так, як панує тенденція, щоби по руских громадах недopusкати до закладаня шкіл більше класових.

Я вже мав нагоду при иньшій спосібности навестн примір місточка Соколівка, в повіті жидачівським, де громада домагалася школи чотиро класової, а зі сторони Ради шкільної краєвої робиться всякі перепони.

На се до нині не дістав я відповиди зі сторони заступника ц. к. Ради шкільної краєвої.

Того факту отже не буду повтаряти, лиш нагадаю і домагаюся, щоби

da szkolna krajewa sprawu rozślidyła i dała meni odpowiedź, czemu się tak dije, szczo hromada mymo swoich zmahań nie może dījty do utworzenia szkoły bilsze klasowoji.

Fakt, jakyj choczū pidnesty, dotyczyć hromady bilszoji Trybuchiwcī powita buczackoho.

Rada hromadska uchwałyła domahaty się pereminył swojeji szkoły dwuklasowoji na czotyroklasowu z jazykom wykładowym ruskym, to je z tym jazykom, jakyj tam buw dosy.

Otże Rada hromadska podała widpys swojeji uchwały z dnia 21. sicznia 1901 do c. k. Rady szkolnoji okružnoji w Buczaczy.

Widpowid' c. k. Rady szkolnoji okružnoji zwuczyla, szczo by peredowsim postaraty się o rozszyrenie budynku szkolnoho.

Na se widpowiła rada hromadska w Trybuchiwcīach bezprowołoczno, szczo uchwalujucy wże swoje żądanie, podumała wże pro to, szczo by postaraty się pro rozszyrenie budynku szkolnoho.

I na se distała Rada hromadska wid c. k. Rady szkolnoji okružnoji widpowid, kotra się znaczne rīżnyt wid perszoji.

Zdawałob się, szczo koły Rada hromadska wdowołyła Radu szkolnu okružnu, to Rada szkolna okružna powynna bezprowołoczno porobyty wsiaki możływi zachody do pereminy dwuklasiwky na czotyroklasowu.

Tymczasom prychodyt widpowid toho zmistu: (czyta):

Do Zwierzchności gminnej w Trybuchowcach. Załatwiając tamtejsze sprawozdanie l. 88 zawiadamia się Zwierzchność gminną, że c. k. Rada szkolna okrugowa weźmie pod uwagę przekształcenie tamtejszej 2-klasowej szkoły na 4-klasową, dopiero wtedy, gdy gmina zabezpieczy stałe umieszczenie tak dla klas etatowych jak i nadetatowych, wybuduje taki budynek, któryby mieścił w sobie przynajmniej 6 sal i t. d.

Otżē majemo prowolikanie sprawy.

I Koły w perszim pyśmi żadaje 4 sal dla 4 klas i rada hromadska choczē tomu żądaniu zadosyt' zrobyty, to Rada szkolna krajewa robyt tomu perepony i każe: własnywo treba 6 klas, bo treba podumaty pro szkołu nadetatowu.

I dumaju, szczo kołyby rada hromadska buła postanowyla zawedenie 6 klas, to za misiac bułaby uderżała widpowid', szczo własnywo treba 8 klas a nie 6 itd. itd.

Ale własnywa ricz wydała się potim, bo buwszyj pan inspektor Zaborniak skazaw uprawi w Trybuchiwcīach, szczo jesty maje buty szkoła 4 klasowa z wykładowym jazykom ruskym, to musyt buty i pol-

Рада шкільна краєва справу розслідила і дала мені відповідь, чому ся так діє, що громада мимо своїх змагань не може дійти до утворення школи більщекласової.

Факт, який хочу піднести, дотичить громади більшої Трибухівці, повіта буцацького.

Рада громадська ухвалила домагатися переміни своєї школи двокласової на 5-класову з язиком викладовим руским, то є тим язиком, який там був доси.

Отже Рада громадська подала відпис своєї ухвали з дня 21. січня 1901 до ц. к. Ради шкільної окружної в Бучачі.

Відповідь ц. к. Ради шкільної окружної звучила, щоби передовсім постаратися о розширене будинку шкільного.

На се відповіла Рада громадська в Трибухівцях безпrowолочно, що ухвалюючи вже своє жаданє, подумала вже про те, щоби постаратися про розширене будинку шкільного.

I на се дистала Рада громадська від ц. к. Ради шкільної окружної відповідь, котра ся значно ріжнить від першої. Здавалося, що коли Рада громадська вдоволила Раду шкільну окружну, то Рада шкільна окружна повинна безпrowолочно поробити всякі можливі заходи до переміни двокласівки на чотирикласову.

Тимчасом приходить відповідь того змісту:

Отже маємо проволіканє справи.

I коли в першім письмі жадає 4 саль для 4 клас і Рада громадська хоче тому жаданю задосить зробити, то Рада шкільна краєва робить сему перепони і каже: Властиво треба 6 клас, бо треба подумату про школу надетатову.

I думаю, що колиби рада громадська була постановила заведенє 6 клас, то за місяць булаби одержала відповідь, що властиво потреба 8 клас а не 6 і т. д. і т. д.

Але властива річ видала ся потім, бо бувший п. інспектор Заборняк сказав управі в Трибухівцях, що если має бути школа 4-класова з викладовим язиком руским, то мусить бути і польська, нехай

ska; nechaj hromada daść polskij szkoli toj budynok, a dla ruskoj nowyj pobuduje.

Otżeż moi panowe, szcoby wykonaty terror na hromadi robyt Rada szkolna perepony w zmini 2-klasowej szkoły na 4-klasowu zhladno żadaje, szcoby budynokis tnujuczij widdaty dla polskoj szkoły, a dla ruskoj nowyj budynok wybuduwaty.

Tymczasom „Towarzystwo szkoły ludowej“ zaprowadźuje sobi prywatnu szkołu, a Rada szkolna krajewa daje uczyteliw z fondu krajewoho i prowadyt sia tam robotu prosto pidpolna i taka, szczo włast szkolna, kotra powynna dbaty pro uderżanie i rozwytok istnujuczij szkoły, subwencyjonuje prywatnu szkołu, szcoby ta szkoła, jaka wże je z ruskym jazykom wykładowym była rozbyta.

I tak daje sia plan nauky dla szkoły polskoj i wwodyt sia kurs jazyka nimeckoho wże w perszij klasi, szcoby biliszt ruskych selan widwesty wid szkoły ruskoj.

Prosto robyt sia tam robotu pidpolnu, szcoby rozbyty narodnu szkołu rusku i robyt sia to fondom krajewym w tij ciły, szcoby Rusyny piddayt sia żadaniom polskym, szcoby hromada majże wykluczno ruska uderżuwala swoim kosztom szkołu polsku. Jesłyby wże zachodyła potrzeba takoj szkoły dla mienzosty, to peredowsim buło obowiazkom włastyj szkolnych podbaty o se, szcoby szkoła dla bilosztu była zasylena i uładżena a wid tak dumaty pro szkołu dla mienzosty, ale w toj sposib wzderżaty rozwytok proświtnyj majże ciłoj hromady na ricz Polakiw, to je sekatura, to je bezprawnist.

Szczo dalsze? Rada hromadska widnosyt sia do Rady szkolnoj krajewoj i przedstawia tu superecznist i toj bezprawne postupowanie zi storony Rady szkolnoj okružnoj i domahaje sia, szcoby Rada szkolna krajewa rozporjadyla, szcoby 2-klasowa szkoła narodna w Trybuchiwcjach zistala pereminena na 4-klasowu.

Mymo toho wid dnia 15. czerwnia 1907 r. Rada szkolna krajewa niczoho ne zrobyła. Mynaje otżeż $\frac{1}{2}$ roku a w interesi ruskoj szkoły narodnoj c. k. Rada szkolna krajewa niczoho ne zrobyła i Rada hromadska ne maie nijakoho powidomlenia na swoje pyśmo z 1907 roku.

To je fakt stwerdżenij dokumentamy. Rada szkolna krajewa i jeji prezydyja znajut jeho i musiat znaty, ale mymo to ne zarjadźuje tomu łychu, ale wede akciju pidpolnu, szcoby zabyty szkołu z ruskym jazykom wykładowym i zapobiczy zamini 2-klasowej szkoły narodnoj na 4-klasowu.

громада дасть польскій школі той будинок, а для рускої новий побудує.

Отжеж мої панове, щоби виконати терор на громадї, робить Рада шкільна перепони в зміні 2-клясової школи на 4 клясову згідно жадає, щоби будинок істнуючий віддати для польської школи, а для рускої новий будинок вибудувати.

Тимчасом „Towarzystwo szkoły ludowej“ запроваджує собі приватну школу а Рада шкільна краєва дає учителів з фонду краєвого і провадить ся там робота просто підпольна і така, що власть шкільна, котра повинна дбати про удержане і розвиток істнуючої школи, субвенціонує приватну школу, щоби та школа, яка вже є з руским язиком викладовим, була розбита.

І так дає ся плян науки для школи польської і вводить ся курс языка німецького вже в першій клясі, щоби більшіст руских селян відвести від школи рускої.

Просто робить ся там роботу підпольну, щоби розбити народну школу руску і робить ся то фондом краєвим, щоби Русини піддали ся жаданням польским, щоби громада майже виключно руска удержувала своїм коштом польську школу. Єслиби вже заходила потреба такої школи для меншости, то передовсім буło обовязком властей шкільних подбати о се, щоби школа для більшости була засилена і уладжена, а відтак думати про школу для меншости, але в той спосіб вздержати розвиток просвітний майже цілої громади на річ Поляків, то є секатура, то є безправність.

Що дальше? Рада громадска відносить ся до Ради шкільної краєвої і представляє ту суперечність, то безправие поступоване зі сторони Ради шкільної окružної і домагає ся, щоби Рада шкільна краєва розпорядила, щоби 2-клясова школа народна в Трибухівцях зістала перемінена на 4-клясову.

Мимо того від дня 15. червня 1907 р. Рада шкільна краєва нічого не зробила. Минає отжеж $\frac{1}{2}$ року а в інтересі рускої школи народної ц. к. Рада шкільна краєва нічого не зробила і Рада громадска не має ніякого повідомлення на своє письмо з 1907 р.

То є факт стврджений документами. Рада шкільна краєва і її президия знають его і мусять знати, але мимо то не заряджує тому лиху, але веде акцію підпольну, щоби забити школу з руским язиком викладовим і запобічи заміні 2-клясової школи народної на 4-клясову.

Czy możecie panowie nyni zrobić nam zakydy, koły taki fakta odyn po druhym w oczy bijuczi przedstawiają? Chocze panowie, szczo by po naszych ruskich hromadach nasz ruskiy chliborob ne maw szkoły, szczo by ta szkoła była taka, szczo by ne zaspokajowała prymitywni domahania proświty.

Jesły sprotywłajete sia, szczo by proświto ne pidnosyw sia nasz selanyn, szczo by sydiw na tij swojij nuźdi i ne maw prystupu do szkół serednych ani do fachowych, ani do wysszych, to rozbywajete rozwytok kulturnyj i proświtynj takuju taktykoju i ne dywujete sia, szczo robymo wam dokory iz wedenia takoj akcyji krywdiaczoj nasz narid, kotra pidburjuje nasz narid, jaka zopyniuje wsiakij rozwytok kulturnyj w kraju.

Zakydy, jaki pidnosymo protyw wam, ne robymo dla pryjemnosti, szczo by wam dokuczyty, ale robymo z toho prywodu, szczo z waszoi łasky diznajemo bezprawnoho traktowania, dlatoho, szczo nasz narid stohne pid waszoiu kormyhoju, a my zastupnyky toho naroda musymo na koźdim kroci piatnuwaty takie postupowanie, szczo by wże raz toj stan skińczyw sia, szczo by raz nastaw ład.

Jesły toj fakt pidnoszu, to zowsim ne maju nadziei, szczo by jakij nebud dokaz mih wpłynuty na sprawu szkolnu, ale pidnoszu toj fakt, szczo by dokazaty nemożliwist połyszenia naszych szkół pid kermowoiu Rady szkolnoj okružnoj i krajewoj, jaki wediat sprawu ne w interesi oboch narodiw, ale tilky polskoho naroda tak, szczo by toj ruskiy narid ne mih na poły szkolnyctwa postupyty.

Robota ta je szkidływa i dlatoho ne dywujete sia, szczo nemożliwe jest kermowanie Rady szkolnoj krajewoj dla naszych ruskich szkół.

Otżeż je dokaz pro nemożliwi widnosyny,* jaki nyni panujut, dokaz, szczo nasza narodna szkoła stohne pid polskoju kermoiu, widnosyny, kotri musymo staraty sia usunuty. (*Oklaski z ław posłów ruskich*).

Marszałek. Głos ma p. sprawozdawca.

Sprawozdawca p. Stanisław Henryk hr. **Badeni**. Dyskusya, jaka się rozwinęła nad wnioskiem p. Sodomory, co do rozszerzenia szkół w Zawałowie przybrała szerokie rozmiary i objęła całą kwestję reorganizowania szkół 2-klasowych na 4-klasowe, a mogę stwierdzić, że zarówno komisya szkolna, jak i Wysoka Izba do tej sprawy wielką przywiązują wagę i w swoich rezolucjach już dwukrotnie zwracały uwagę Rady szkolnej krajowej na potrzebę zachowania jak najszybszego tempa w przekształcaniu szkół 2-klasowych na 4-klasowe, oczywiście o tyle, o ile warunki ustawowe są zachowane t. z. o ile jest ustawą zachowana liczba dzieci i o ile czynniki powołane zachowały obowiązek, tj. zabezpieczyły dla tej szkoły odpowiednie umieszczenie.

Чи можете панове нині зробити нам закиди, коли такі факта один по другим в очи бучі представляю? Хочете панове, щоби по наших руских громадах наш руский хлібороб не мав школи, щоби та школа була така, щоби не заспокоювала примітивних домагань просвіти.

Если спротивляєте ся, щоби просвітно не підносив ся наш селянин, щоби сидів на тій своїй нужді і не мав приступу до шкіл середних, ані до фахових, ані до висших, то розбиваєте розвиток культурний і просвітний такою тактикою і не дивуйте ся, що робимо вам докори із ведення такої акції кривдячої наш нарід, котра підбурює наш нарід, яка зупинює всякий розвиток культурний в краю.

Закиди, які підносимо против вас, не робимо для приємности, щоби вам докучити, але робимо з того приводу, що з вашої ласки дізнаємо безправного трактованя, длатого, що наш нарід стогне під вашою кормогою, а ми заступники того народу мусимо на кождім кроці п'ятнувати таке поступованє, щоби вже раз той стан скінчив ся, щоби раз настав лад.

Если той факт підношу, то зовсім не маю надії, щоби який небудь доказ міг вплинути на справу шкільну, але підношу той факт, щоби доказати неможливість полишення наших шкіл під кермою Пади шкільної окružної і краєвої, які ведуть справу не в інтересі обох народів, але тільки польского народа так, щоби той руский нарід не міг на поли шкільництва поступити.

Робота та є шкідлива і длатого не дивуйте ся, що неможливе є кермованє Ради шкільної краєвої для наших руских шкіл.

Отже є доказ про неможливі відносини, які нині панують, доказ, що наша народна школа стогне під польскою кермою, відносини, котрі мусимо старати ся усунути.

Oczywiście nie jestem powołany odpowiadać na poszczególne fakta przytoczone przez szanownych mówców, którzy w tej sprawie głos zabierali, ograniczę się tylko do jednego faktu, za podniesienie którego jestem wdzięczny p. posłowi powiatu rohatyńskiego, albowiem odnosi się do stosunków, o których mam prawo i obowiązek być poinformowany, jako członek Rady szkolnej okręgowej.

Konstatuję, że gmina Trybuchowce jedna z największych gmin w powiecie, licząca prawie 6000 mieszkańców, jest w $\frac{2}{3}$ ruską a w $\frac{1}{3}$ polską. Istnieje w niej obecnie szkoła dwuklasowa ruska, której kierownikiem jest Rusin, na 5 nauczycieli jest 4 Rusinów a 1 Polak. Mieści się ona w budynku lichym a nadto 3 klasy mieszczą się w ubikacjach wynajętych.

Otóż konstatuję, że jeżeli Rada szkolna okręgowa żądała w pierwszej linii zabezpieczenia budynku dla szkoły 4-klasowej ruskiej, której potrzeby i konieczność nikt nie kwestyonuje, to zrobiła tylko to, co w każdym takim wypadku czyni bez względu na to czy to szkoła polska czy ruska.

(Przerywania ze strony postów ruskich).

Jako drugi przykład na to mogę zacytować szkołę polską w miasteczku Uście Zielone, szkołę, która również stara się o przekształcenie z 2-klasowej na 4-klasową i która tego dotychczas nie otrzymała a otrzyma dopiero w tym roku, kiedy wreszcie postawiono odpowiedni budynek na szkołę 4-klasową przy pomocy funduszu krajowego.

Należy się uznanie dla sprawiedliwości i poczucia obywatelskiego i Rady szkolnej miejscowej w Trybuchowcach i reprezentacji gminnej, że potrzeba tej szkoły dla mniejszości polskiej nigdy kwestyonowana nie była, i Rada szkolna miejscowa istnienia szkoły publicznej polskiej, założonej przez Towarzystwo Szkoły Ludowej nigdy nie kwestyonowała i zawsze się do niej życzliwie odnosiła.

Konstatuję dalej, że sprawa budynku dla 4-klasowej szkoły ruskiej jest w toku, że o ile mnie pamięć nie myli gmina otrzymała już nawet wydatny zasiłek z 10 milionowej pożyczki krajowej na budynek dla szkoły ruskiej a ta myśl, którą tu teoretycznie podniósł p. Lewicki, spotkała się ze strony reprezentacji gminnej, Rady szkolnej miejscowej i parafii obrządku gr.-kat. z wielkiem uznaniem, mianowicie myśl, żeby wybudować nowy budynek dla tej szkoły ruskiej o 6 salach przy pomocy funduszu krajowego i w 120% udziału czynników miejscowych, a obecny w dość lichym stanie będący budynek szkoły ruskiej przekazać na szkołę polską, której potrzeby nikt nigdy w Trybuchowcach nie kwestyonował.

A zwracam uwagę, że z chwilą odkąd mamy ustawę, że wszelkie nadwyżki ponad 120% pokrywa fundusz krajowy, nie jest to żadnem obciążeniem dla gminy, tembardziej, że gmina konkuruje tylko do 10% na wydatki bieżące szkolne, tak, że czy to będzie szkoła 4-klasowa ruska i 4-klasowa polska czy tylko polska wydatki gminne większe nie będą.

(Głosy postów ruskich. W teorii!)

Zresztą mogę się podzielić z sympatyczną dla wszystkich pp. posłów Rusinów wiadomością, że obok szkoły w Trybuchowcach jest w toku zamiana szkoły 2-klasowej na 4-klasową w Rzewłosach, gdzie jest już na to budynek i w Zubce.

W każdym razie mogę powiedzieć, że nie leży w intencji komisji szkolnej ani Sejmu, żeby kwestya reorganizacji szkół 2-klasowych na 4-klasowe była... *(Przerywania głośnie ze strony postów ruskich).*

Co się tyczy przedstawionej rezolucyi przez p. Sodomorę, to pierwszej jej części osobiście się nie sprzeciwiam. Zgodzić się nie mogę, bo nie mam upoważnienia ze strony komisji.

Pierwsza część rezolucyi domaga się, ażeby Rada szkolna krajowa zajęła się zbadaaniem motywów podanych we wniosku p. Sodomory odnośnie do istnienia szkoły w Zawałowie.

Drugiej części muszę się absolutnie sprzeciwić: „i bezzwłocznie przystąpiła do kreowania 4-klasowej szkoły ludowej w Zawałowie“.

Ta druga część jest negacją pierwszej, bo jeżeli mamy wezwać Radę szkolną krajową do kreowania szkoły, to niema już potrzeby wzywać jej do badania warunków, skoro jesteśmy zdania, że bez względu na to badanie szkołę kreować należy.

Nie sprzeciwiam się więc pierwszej części rezolucyi, którą można zastąpić rezolucyą proponowaną przez komisję szkolną, a sprzeciwiam się drugiej części.

Marszałek. Przystępujemy do głosowania.

Komisy proponowała następujący wniosek: *(czyta)*

„Wniosek p. Sodomory odstępuje się Wydziałowi krajowemu do zbadania w porozumieniu z Radą szkolną krajową“.

P. Sodomora postawił zamiast tego wniosku następującą rezolucję *(czyta)*

„Sejm wzywa c. k. Radę szkolną krajową do bezzwłocznego zbadania motywów podanych w nagłym wniosku p. Sodomory i bezzwłocznie przystąpiła do kreowania 4-klasowej szkoły ludowej w Zawałowie“.

Pierwszą część wniosku p. Sodomory sprawozdawca uważa za zastępującą wniosek komisji a mianowicie: *(czyta)*

„Sejm wzywa c. k. Radę szkolną krajową do bezzwłocznego zbadania motywów podanych w nagłym wniosku p. Sodomory“.

Kto tę część pierwszą przyjmuje, zechce rękę podnieść. *(Większość)*. Jest przyjęta. Druga część opiewa *(czyta)*

„I bezzwłocznie przystąpiła do kreowania 4-klasowej szkoły ludowej w Zawałowie“.

Kto tę część wniosku przyjmuje, zechce rękę podnieść. Jest głosów 23, jest mniej-
szość.

(P. Makuch. Ale i protyw ne bude | Але і против не буде більше як 23).
bilsze jak 23).

Marszałek. Było rzeczą szanownego posła żądać kontrpróby. Ja nawet spodziewałem się tego, ponieważ jednak szanowny poseł tego nie żądał, nie miałem obowiązku to zarządzić.

Następuje sprawozdanie komisji gminnej o wniosku p. Starzyńskiego i tow. w przedmiocie ewentualnego zaliczenia miasta Bełza do rzędu tych miast, dla których obowiązuje ustawa z 13. marca 1889 dz. u. i rozp. kr. Nr. 24. **(Aleg. 821)**.

Sprawozdawca p. Starzyński ma głos.

Sprawozdawca p. **Starzyński** *(zaczyna czytać sprawozdanie)*.

Sekretarz p. **Urbański** Wnoszę uwolnienie p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania.

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? *(Nikt)* Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje, zechce rękę podnieść. *(Większość)*. Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosku komisji.

Sprawozdawca p. **Starzyński** *(czyta)*

Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby zbadał wszechstronnie stosunki miasta Bełza w tym kierunku, czy możnaby zaliczyć to miasto do rzędu miast, dla których obowiązuje ustawa z 13. marca 1889 Dz. ust. i rozp. kraj. Nr. 24, i ażeby na najbliższej sesji sejmowej zdał Sejmowi z tego sprawę.

Do tego proszę dodać jeszcze ustęp, który nie jest wydrukowany:

„Niniejszem załatwioną zostaje petycja miasta Bełza l. s. 5974“.

Marszałek. Rozprawa otwarta Czy żąda kto głosu?

P. Makuch. Proszu o hołos.

Прошу о голос.

Marszałek. Głos ma p. Makuch.

P. Makuch. Wysokij Sojme!

Високий Соjме!

Komisja hromadska predkładaє wne-
sok, szcoby poruczyty Wydiłowy krajewo-
mu, szcoby win rozslidyw widnosyny mista
Bełz w tym naprjami, czy ne możnaby za-
czystyły Bełz do tych mist, kotri podlaha-
jut zakonowy z 13 marta 1889.

Ми мусимо тому внескови спроти-
вити ся а то з слідуочих мотивів:
Комісія громадска предкладає вне-
сок, щоби поручити Виділови краєвому,
щоби він розслідив відносини міста Бєлз
в тїм напрямі, чи не можнаби зalicziti
Бєлз до тих міст, котрі підлягають за-
конови з 13. марта 1889.

My musymo tomu wneskowy sproty-
wyty sia a to z slidujucznych motywiw:
Po persze: Mistoczko Bełz jestto duze
małenke misto, bo pišla statystyki czystyły
5675 meszkańciw, w tym 1273 Rusyniwi,
931 Polakiwi a 2872 Żydiwi.

Ми мусимо тому внескови спроти-
вити ся а то з слідуочих мотивів:
По перше: Місточко Бєлз єсть ду-
же маленке місто, бо після статистици
числить 5075 мешканців, в тїм 1273 Ру-
синів, 931 Поляків і 2872 Жидів.

Pytaju sia, czy dla tak małenkokoho
mista jak Bełz de je 5000 ludnosity je mo-

Питаю ся, чи для так маленкового
міста як Бєлз, де є 5000 людности є мо-

żywe wytrzymaty ti wsi tiahary jaki zakon z 1889 r. musyt na te misto polozyty?

Perszyj i najwazniejszy tihar to wydatky administracyjni. Zaraz musyt sia uderzaty burmistrz z bilszoju pensjeju, asesory takoz musiat pensju pobyraty i w zahali zarjad i uprawa mista bude musila welyku masu hroszyj pochlonuty.

A krim toho zakon z 1889 r. naklada na uprawu mista, szczyoby postarala sia o odpowiednych urjadnykiw.

Otze takimy urjadnykamy musiat buty persze sekretar, kotryj pisla zakona musyt maty try ispyty prawnydzi i trylitnu praktyku administracyjnu, a Wydil krajewy moze jeho zwilnyty wid toho i wdo-wołyty sia jak мае win ukińczeniu szkołu seredniu z matoroju i trylitnu praktyku. Pytaju sia, skilko nyny ukińczenyj prawnyk z trema ispytany i trylitnoju praktykoju musiwyby wymahaty, szczyoby maw možlywu egzystencju?

Toż nyny misto Belz ne mohłoby najty takoho prawnyka, kotryjby zhodyw sia na taku pensju, jaka bułaby dla toho mista možlywa.

Druhe musyt buty i rachmistr, kotryj musyt maty ispyt z derżawnij buchalterji odnoricznu praktyku. Taki ludy nyny distajut po bankach duze dobri zaniatia i płatniu, otze musiloby misto Belz dosy dobre platyty, szczyoby mohło takoho kwalifikowanoho rachmistra najty. Tak samo musyt buty i kasjer i kontrolor, ewentualno i likar i budiwnyczij z ukińczenymy studjamy technicznymi a pry tim musyt buty szczo najmensze komendant posterunku.

Wsi ti Panowe urjadnyky kosztuwałyby taku masu hroszyj szczo misto odrazu musiloby popasty w bankroctwo i dowhy, bo administracyjni dodatky musilyby buty welycznezi taki, szczo ne znaju czy misto mohłoby wytrzymaty.

Se odna storona. A z druhij storony jaki tiahary nakladaje zakon z r. 1889 na ludnist? Peredowsim zakon budiwlanyj. Zowsim inszi wymohy stawlaje zakon budiwlanyj w mistach pidlahajuczich zakonowy z 1889 a zowsim inszi wymohy nyny prystosowuje sia w misti Belzi, kotre pidlahaje zakonowy z r. 1896. Ne rozumiju jak nyny možna wkładaty na tych meszkan- ciw tak welyki wymohy budiwlani, na tych meszkańciw, kotri po predmistiu rozkyneni majut zwyczajno chłopski chatynky a kotri teper musilyb pryminyty sia do tych we-

жливе витримати ті всі тягарі, які закон з 1889 р. мусить на те місто по- ложити?

Перший і найважніший тягар, то видатки адміністраційні. Зараз мусить ся удержати бурмістра з більшою пен- сиею, ассесори також мусять пенсію по- бирати і в загалі заряд і управа міста буде мусла велику масу гроший по- хлонути.

А крім того закон з 1889 р. иакла- дає на управу міста, щоби постарала ся о відповідних урядників.

Отже такими урядниками мусять бути перше секретар, котрий після за- кону мусить мати три іспити правничі і трилітну практику адміністраційну, а Виділ Краєвий може его звільнити від того і вдоволити ся, як має він укінче- ну школу середну з матурою і трилітну практику. Питаю ся, скільки нийі укін- чений правник з трема іспитами і три- літною практикою мусіви вимагати, що- би мав можливу егзистенцію?

Тож нийі місто Белз не моглоби найти такого правника, котрийби згодив ся на таку пенсію, якаби була для того міста можлива.

Друге мусить бути і рахмістр, ко- трий мусить мати іспит з державної бу- хальтерії і одиорічну практику. Такі люди нині дістають по банках дуже до- брі занятя і платню, отже мусілоби місто Белз досить добре платити, щоби могло такого кваліфікованого рахмістра найти. Так само мусить бути і касиєр і контро- льор, еwentуально і лікар і будівничий з укінченими студиями технічними, а при тім мусить бути що найменше комендант постеруку.

Всі ті Панове урядники коштувалиби таку масу гроший, що місто відразу му- сілоби попасти в банкрутство і довги, бо адміністраційні додатки мусілиби бути величезні, такі, що не знаю, чи місто моглоби витримати.

Се одна сторона. А з другої сто- рони які тягарі накладає закон з р. 1889 на людність? Передовсім закон будівля- ний. Зовсім инші вимоги ставляє закон будівляний в містах підлягаючих зако- нови з 1889 р. а зовсім инші вимоги нині пристосовує ся в місті Белзі, котре підлягає законови з р. 1896. Не розумію, як нині можна вкладати на тих мешкан- ців так великі вимоги будівляні на тих мешканців, котрі по предмістю розки- нені мають звичайно хлопські хатинки, а котрі тепер мусілиб ся примінити до тих

łyких wymohiw budiwlanych jak sut pry-
miom w Stanysławowi, Peremyszly, Tarno-
poły i t. d.

Tak samo sanitarni widnosyny musi-
łyby buty zowsim inszi, tak samo i poli-
cyjno-ohnewi a wsi ti tiahary kotriby wpały
na tu ludnist mohłyby tu ludnist po
prostu zrujnowaty.

Rozumiju, iestyby misto Belz buło
wetykym mistom, jestyby tam buło szczoś
zhrupowane, szczo by przedstawiało syłu fi-
nansowu i jakby jeji można wyzyskaty.
to oczewydno możnaby se misto pidtia-
hnuty pid toho roda, zakon, szczo by — jak
komisyja żadaje — sanacja i perebudowa
mista w zahali mohła skorsze pry pomo-
czy toho zakona nastupyty.

Ale Belz se zwyczajne, ne wetyke,
zydiwskie mistoczko, w kotrim ludnist bi-
duje, ne мае de meszkaty i urjadnyky
kotri nyny tam sut, ne majut možywoji
chaty, se misto po prostu trebaby pidsu-
nuty pid takij zakon pid kotrym ne łysz
ne pidnesłoby sia, ale po prostu musіłoby
sia jeho zrujnowaty.

Znajemo szczo ti mista, jaki kermu-
jut sia zakonom z r. 1896 wetyku po pro-
stu robłat prykryst tym własne meszkan-
ciam, kotri po predmistiach rozsełeni i ko-
tri wtastywo z mistom niczo spilnoho ne
majut. Woźnim chozby Towmacz de naj-
lipsze widnosyny znaju, tam bilsze jak po-
łowyna ludnocy je wlastywo rilnyczozu
i do mista pokazujesz chyba raz na tyzdeń
w nedilu, szczo by pijty do cerkwy. Ale ono
musyt mymo toho ponosyt wsi tiahary
połuczeni z oświteniem elektrycznym, mu-
syт dwyhaty tiahary połuczeni z trotoaramy
z zakupnom parku i inszymy.

Otże ludnist, kotra wlastywo dwyhaje
ti tiahary — bo mistoczka taki ne majut
nijakych swoich dochodiw, krim podatkiw,
kotri wże nyny nemożlywyj procent wy-
nosiat — musiat robyty pryjemnist dla kil-
koch urjadnykiw, szczo by ony mały dobre
oświtenie elektryczne czy gazowe, szczo by
mały krasni trotoary i t. d.

Czy panowe, kotri popyrajut takij
wnesok tutky zastanowylы sia nad tim
duże summiwaju sia, bo zdajet sia meni
szczo ne małyby serca na ludnist taki
wetyki tiahary kydaty, szczo by zrobyty pry-
jemnist po prostu kilkom odynciam

Teper choczь kilkoma słowamy za-
stanowylы sia nad tim zwidky, Belz może
wziaty ti fondy, jaki konieczno sut potribni
na se, szczo by ti wetyki tiahary pokryty.

великих вимохів будівляних, які суть
приміром в Станиславові, Перемишли,
Тернополи і т. д.

Так само санітарії відносини му-
сїлиби бути зовсім иньші, так само і по-
ліційно-огневі, а всі ті тягарі, моглиби
ту людність по prostu зруйнувати.

Розумію, єслиби місто Белз було
великим містом, єслиби там було щось
згруповане, щоби представляло силу фін-
ансову і якби єї можна визискати, то
очевидно можнаби се місто підтягнути
під того рода закои, щоби як комісія
жадає, — санация і перебудова міста
в загалі могла скорше при помочи того
закона наступити.

Але Белз се звичайне, невелике,
жидівське містечко, в котрім людїсть
бїдує, не має де мешкати і урядники,
котрі нині там суть, не мають можливої
хати, се місто по prostu требаби підсу-
иути під такий закон, під котрим не лиш
не піднеслоби ся але по prostu мусїлоби
ся єго зруйнувати.

Знаємо, що ті міста, які кермують
ся законом з р. 1896 велику по prostu
роблять прикрїсть тим власне мешкан-
цям, котрі по передмістях розселені
і котрі властиво з містом нічо спільного
не мають. Возьмїм хочби Товмач, де
найліпше відносини знаю, там більше
як половина людности є властиво ріль-
ничою і до міста показуєсь хїба раз
иа тиждень в недїлю, щоби пїйти до
церкви. Але оно муснть мимо того по-
носити всі тягарі получені з осьвітле-
нем електричним, муснть двигати тягарі
получені з тротоарами, з закупном парку
і иншними.

Отже людність, котра властиво дви-
гає ті тягарі, бо містечка такі не ма-
ють нїяких своїх доходів крім податків,
котрі вже нині неможливий процент ви-
носять, мусять робити приємність для
кількох урядників, щоби они мали до-
бре осьвітленє електричне чи газове.
щоби мали красні тротоари і т. д.

Чи Панове, котрі попирають та-
кий виесок тут застановили ся, над
тим дуже сумніваю ся, бо здаєть ся
мені, що не малиби serca на людність
такі великі тягарі кидати, щоби зроби-
ти приємність по prostu кільком од-
ицям.

Тепер хочь кількома словами заста-
иовити ся иад тим, звідки Белз може
взяти ті фонди, які конечно суть по-
трібні на се, щоби ті великі тягарі по-

Oczewydno inszych żereł ne maje tak jak w zehali nijakie hałyckie mistoczko ne maje specjalnych dochodiw samostijnych szczo by pokryty bodaj czastynu kosztu administracyjnych i bude musilo pokryty wsio te z dodatkiw a nyny dodatki po mistoczkach je duze a duze wysoki tak wysoki, szczo po prostu nyny mistoczka moze hirsze jak hromady silski, upadajut pid tymy tiaharamy.

Nyny mistoczka sut tak obtiazeni, szczo jakaś chwytylna a musilabo nastupyty u nas katastrofa, musilaby nastupyty licytacja tych mistoczok.

I ony nyny lysz kołatajut w toj sposib szczo Wydił krajewyj tam dozwalaje im na pobir duze wysokich dodatkiw, otze łatajut wsimy możliwymy sztuczka my czy opłata my propinacyjnomy czy zatiahaniem z dnia na deń korotkoterminowych pozyczok i t. d. i swoju bidu tak napered kołatajut bez nijakoho planu na buducze i bez zastanowienia sia jak skinczyt sia hospodarka dla takoho mistoczka.

Otze w interes i oboroni toji ludnocy bidnoji a osoblywo rilnycoji, jaka zamieszkuje mistoczko Belz musymo hołosno sprotywyty sia proponowanij tut rezolucji.

Pan sprawozdawec moze meni widrazu skaże, szczo uchwała Sojmu ne peresudżaje sprawy, bo uchwała zwuczyt, szczo poruczaje sia Wydiłowi krajewomu, szczo by rozślidyw czy je możliwe se misto pidtiahnuty pid toj zakon i ewentualno zdaw sprawu w tij Wys. Pałati.

Ja uważaju szczo to ne potribne obstiazenie Wydiłu krajewoho na kotryj nyny wże sia masu riczej wkłada je i kotryj nyny staje sia patronom majze ciłoho žytia w Hałyczyni tak, szczo dalsze nawit taki riczy, kotriby nawit pid autonomju kraju ne pidtiahaly sia, w kińcy sia pidtiahne i zrobyt sia ich patronom Wydił krajewyj.

Otze Wydił krajewyj je nyny tak riżnymy sprawamy obtiażenij szczo ne rozumiju szczo taku ricz, kotra ne moze dowesty do nijakoho dodatnioho uspichu, szczo jomu dawaty.

Wże w sprawozdaniu komisiji podane je, szczo rada hromadska wnesła petyciju, a Wydił powitowyj za tym sia zajawyl. Ja sia szczo duze boju, szczo by Wydił krajewyj, rozślidżujucy siu sprawu, ne poruczyw jeji prowirenia Wydiłowi powitowomu, kotryj wże z konsekwencyji musiwby sia wyskazaty za zaczyśleniem Belza

крити. Очевидно иньшних жерел не має, так як в загалі нїяке галицьке містечко не має спеціальних доходів самостійних, щоби покрити бодай частину коштів адміністраційних і буде му́сло покрити все те з додатків, а нині додатки по містечках є дуже а дуже високі так високі, що по просту нині містечка може гірше як громади сільські упадають під тими тягарями.

Нині містечка суть так, обтяжені, що якась хвилина, а му́слаби наступити у нас катастрофа, му́слаби наступити ліцитація тих містечок,

І они нині лиш колатають в той спосіб, що Виділ краєвий там дозволяє їм на побір дуже високих додатків, отже латають всіми можливими штучками, чи оплатами пропінацийними чи зятяганем з дня на день короткотермінових позучок і т. д. і свою біду так наперед колатають без нїякого пляну на будуче і без застановлення ся, як скінчит ся господарка для такого містечка.

Отже в інтересі і обороні тої людности бідної а особливо рільничої, яка замешкує містечко Белз мусимо гоłosно спротивити ся пропонуваній тут резолюції.

Пан справоздавець може мені відразу скаже, що ухвала Союму не пересуджує справи, бо ухвала звучить, що поручає ся Виділови краєвому, щоби розслідив, чи є можливе се місто підтягнути під той закон і еwentуально здав справу в тій Вис. Палаті.

Я уважаю, що то непотрібне обтяжене Виділу краєвого, на котрий нині вже ся масу річий wkладає і котрий нині стає ся патроном майже цілого житя в Галичині так, що дальше навіть такі річи, котріби навіть під автономію краю не підтягали ся, в кінци ся підтягне і зробить ся їх патроном Виділ краєвий.

Отже Виділ краєвий, є нині так ріжними справами обтяжений, що не розумію, по що таку річ, котра не може довести до нїякого додатнього успіху, ще єму додавати.

Вже в справозданю Комісії подане є, що рада громадска внесла петицію, а Виділ повітовий за тим ся заявив, Я ся дуже бою, щоби Виділ краєвий розсліджуючи сю справу, не поручив єї провіреня Виділови повітовому, котрий вже з консеквенції му́стѣби висказати ся

do rządu mist, kotre obowiazuje zakon z r. 1889. за зачисленем Белза до ряду міст, котре обов'язує закон з р. 1889.

Otże z tych riszenych motywiw musymo riszuczo sprotywyty sia proponowanomu wneskowy komisiji hromadzkoi i wnoszu, szczyoby Sojm perejszow nad nym do poriadku dnewnoho. Отже з тих річевих мотивів мусимо рішучо спротивити ся пропонованому внескови Комисії громадської і вношу, щоби Соїм перейшов над ним до порядку дневного.

Marszałek. Czy żąda kto jeszcze głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, głos ma p. sprawozdawca.

Sprawozdawca p. **Starzyński** Wysoki Sejmie!

Na wszystkie zarzuty podniesione przez szanownego posta powiatu tłumackiego będę się starał szczegółowo i wyczerpująco odpowiedzieć.

Sam pan mowca zaznaczył, że wniosek komisji nie przesądza bynajmniej sprawy, lecz żąda tylko od Wydziału krajowego zbadania sprawy i sprawozdania. To żądanie sprawozdania od Wydziału krajowego właśnie jest uzasadnione tą okolicznością, iż podleganie ustawie z r. 1889 nakłada na gminę większe ciężary. Komisya gminna i sprawozdawca byli tego świadomi i dlatego właśnie nie chcieli dalszego kroku decydującego w tej mierze przedsiębrać, bez zapytania się Wydziału krajowego, jak on ze stanowiska ciężarów, jakie na gminę będą odtąd spadały, na tę rzecz się zapatruje. Że ten wzgląd istotnie był decydujący to szanowny p. Makuch w sprawozdaniu komisijnem znajduje wydrukowanem. Jest tam wyraźnie powiedziane: „Ponieważ ustawa z r. 1889 nakładałaby na miasto Bełz większe niż dotychczas ciężary, wnosi komisya“ i t. d. Wynika stąd, że komisya gminna miała świadomość, że niemożna na gminę nałożyć większych ciężarów aniżeli takie, na jakie jej siła finansowa pozwala. Ta możność finansowa miasta Bełza jest jednak daleko większą, aniżeli p. Makuch sobie przedstawia, i gdyby rzeczywiście przyszło do zaliczenia m. Bełza do rzędu tych 30 miast, to nie samymi tylko dodatkami do podatków byłyby te wyższe wydatki pokrywane. W petycji o której mowa, jest wyraźnie powiedziane, że od czasu kiedy miasto Bełz zaliczone zostało do rzędu miast, dla których obowiązuje ustawa z r. 1896, wzrosła jego siła finansowa znacznie: nabył wielki majątek lasowy i ziemski Prusinów, posiada wskutek tego 2600 morgów lasu, ma dochodów przeszło 50.000. K. tudzież kapitały lokowane w kasie funduszu propinacyjnego. Wskutek tego rada m. Bełza, utworzyła już znaczną część tych posad miejskich, które mają istnieć we większych miastach wedle ustawy z r. 1889; ustanowiła już płatne posady sekretarza, lekarza, weterynarza, inspektora, rewizora i leśniczego, tak że pozostaje jeszcze do kreowania tylko posada budowniczego miejskiego. Wszyscy ci urzędnicy miejscy zabezpieczeni są statutem emerytalnym, przez radę gminną uchwalonym.

Bełz zatem nie jest w tak złem położeniu finansowem, ażeby w razie poddania go pod ustawę z r. 1889. musiał się uciekać wyłącznie do dodatków od podatków. Następnie zachodzi jeszcze ta ważna okoliczność, że Bełz istotnie jest błotnisty i źle zabudowany. Wobec tego potrzeba przeprowadzić assanację miasta i lepsze zabudowanie go, a w tym celu byłoby ze stanowiska miasta Bełza pożądanem, żeby podlegało ustawie z r. 1889, gdyż wtenczas warunki osiągnięcia kredytu, potrzebnego do zrealizowania tego celu, byłyby korzystniejsze.

Prócz tego posiada Bełz duży obszar lasu, z którego mieszkańcy otrzymują znaczną ilość materiału budowlanego; lecz gdy ustawa budowlana nie jest wykonywaną rygorystycznie, materiał budowlany się marnuje, a postęp budowlany idzie powolniejszym krokiem, aniżeli iść powinien.

Wobec tego, rada miejska Bełza wniosła do Sejmu tę petycję, o której mowa a to na podstawie uchwały, z której protokół jest tu dołączony, z dnia 22. października 1908, którą to uchwałą postanowiła Rada miejska starać się o podciągnięcie pod ustawę gminną z r. 1889; również Wydział powiatowy w Sokalu uchwałą z 7. stycznia 1910, tutaj dołączoną, oświadczył się za tem. Że to żądanie wyniesienia miasta Bełza do rzędu owych miast, które podlegają ustawie z r. 1889, jest przez ludność tamtejszą powszechnie podzielone, o tem jako poseł miasta Bełza do rady państwa, miałem sposobność osobiście się przekonać, kiedy w jesieni zeszłego roku przed wyborcami stawałem ze sprawozdaniem poselskiem, gdyż wtenczas — życzenie to zostało do mnie zanesione ze wszech stron, tak ze strony chrześcijan jak i izraelitów.

Wobec tego obstawać muszę przy wniosku komisji, i upraszać Wysoką Izbę o przychelenie się do niego.

Marszałek. Przystępujemy do głosowania.

P. Makuch. Proszu o skonstatowanie | Прошу о сконстатованє відношеня
widenoszenia hołosiw. | голосів.

Marszałek. P. Makuch wniósł na przejście do porządku dziennego nad wnioskiem komisji. Kto się zgadza z tym wnioskiem p. Makucha, zechce rękę podnieść. (Po obliczeniu głosów) Jest głosów 9 Proszę o Próbę przeciwną (Po obliczeniu głosów. Jest głosów 76. Wniosek upadł. Kto przyznaje wniosek komisji zechce rękę podnieść. (Większość). Jest przyjęty.

Następuje Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku posła Merunowicza i tow. w przedmiocie zorganizowania zawodowej nauki robót kobiecych w kraju. (Aleg. 832).

Sprawozdawca poseł Adam ma głos.

Sprawozdawca p. Adam (zaczyna czytać sprawozdanie).

Sekretarz p. **Urbański** Wnoszę uwolnienie p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania!

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (Nikt) Gdy nikt głosu nie żąda rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek zechce rękę podnieść. (Większość). Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosków komisji.

Sprawozdawca p. Adam (czyta).

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby istniejące w państwowej szkole przemysłowej we Lwowie, kursy robót kobiecych zreformował i rozszerzył w myśl uwag w sprawozdaniu niniejszem zawartych.

2. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby wzięła pod rozwagę potrzebę zakładania w kraju zawodowych szkół przemysłowych dla kobiet i z przeprowadzonych w tym względzie badań zdała Sejmowi sprawę.

3. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w porozumieniu z Komisją krajową dla spraw przemysłowych opracowała i przedłożyła Sejmowi na najbliższej sesji plan urządzenia w całym kraju wędrownych kursów nauki robót kobiecych o praktycznym kierunku zarobkowym.

Tem samem załatwia się także petycje wniesione do Wysokiego Sejmu do L. 5.886/4.358 i 5.887/4.359.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu?

P. Senyk. Poszu o hołos.

Пршу о голос.

Marszałek. P. Senyk ma głos.

P. Senyk. Wysokij Sojme!

Високий Сојме!

Predmet obrad, kotri budut' toczyty sia nad toju toczkoju, jaka teper pid dyskusju bude piddana i jest nadzwyczajnoj wahy, dytyczyt' bo rozriszenia nadzwyczajno ważnoho żeńskoho woprosa.

Предмет обрад, котрі будуть точити ся над тою точкою, яка тепер під дискусію буде піддана, єсть незвичайної ваги, дотичить до розрішеня надзвичайно важного, женського вopроса.

Żenszczyzny sostawujut, jak widomo, bilsze jak połowynu roda ludskoho i domahajut' sia czym raz bilsze nastojczywo swoich praw. Ot i wczera wyd'ityśmo tut w Sojmi, jak duze mnoho ženszczyzn riżnych staniw, sosłowij, riżnych stepeniw obrazowania, poczawszo wid najnyższych werstw selańskich, do wysokoho stanu szlachokoho i grafskoho pryjšły domahaty sia zaħalnoho prawa hołosowania do Sojmu, a potomu także w misti, na ulyciach, były chotiaj newetyki, ale były demonstracji ženszczyzn w toj sprawie.

Женщини составують як відомо більше як половину рода людского і домагають ся чим раз більше настойчиво своїх прав. От і вчєра виділисьмо тут в Соїмі, як дуже много женщин ріжних станів, сословії, ріжних степенів образованя, почавши від найнизших верств селянських до високого стану шляхотского і графского прийшли домагати ся загального права голосованя до Соїму, а потому також в місті, на улицах, були хотия́ невеликі, але були демонстрації женщин в тій справі.

Posoł Merunowycz postawaw tamtoho roku wnesenie, kotre hłosyt' w ślidyuczyj sposib: (czyta).

Посол Мерунович поставив тамтого року внесєне. котре глосить в слідуючий спосіб;

„Sojm wzywa je c. k. Radu szkolny krajewu, aby spільno z Komisyjeju krajewoju dla spraw promyslowych wziała pīd roz-wahu plan urzādzenia kursiw specjalnych, ta systematycznō mnożenia w kraju za-wodowych szkīl robīt żinocznych o prak-tycznym napriami żaribkowym t. j. szkīl, majuczich na ciy ulększyty żinkam żaribkowanie rucznymy robotamy, aby i na tim poli swoi wyroby miscewi mohły za-stupaty w torhowli czużokrajewi towary“.

Komisja szkolna, wywiazujucy sia iz poruczonej jeji Sojmom zadaczi, predkla-daje nam swoje sprawozdanie. W sprawo-zdaniu tim je mnożestwo duże trafnych uwah, bo dijstno, koły my sia zastanowy-mo nad żeńskim woprosom blyższe, to przy-demo do przekonania, szczo win nurtuje sus-pilnist' i nastojczywo domahaje sia roz-riszenia.

Żenszczynam dostupnyj je narazi ły-sze stan uczytelskyj, duże małenki wy-niatki mohut' osiahnuty wyższe obrazowa-nie uniwersyteckoje, kotre odnak potrzebuje wełykich nakładiw, mnożestwo hroszyj i za-traty mnoho energii. Prawda szczo ženszczy-nam w naszych szkołach narodnych daje sia możniś' obrazowania, no to obrazo-wanie ne wede do kawalku chliba takoho, kotryj by im daw bilszu samostojatelnist'. Wydymo z toho, szczo żeńszczyzny chapa-juť sia wsiakich zaniatyj, czasom dla ich zdrowła i dla ich ustroju żeńsko ciłkom ne widpowidnych, chapajuť sia zaniatij biurowych, mnoho ide na pysarky, pyszuť na maszynach., a z nyższych sosłowij pra-ciujuť jako robotnicy; zajmajucy pidrjad-ni stanowyska, i wydymo szczo mołod'i diwczaťa po 16 abo 15 lit, poprostu tyrajuť swoje zdrowle po fabrykach jak np. po fabry-kach tiutunu i t. p. — słowom — ženszczyzny neposylnoju swojeju robotaju, kotra musyť nadrywaty ich syły, potomu włastywoj za-daczcy ženszczyn ciłkom widpowisty ne mohut'.

Skaże meni chtoś, szczo preznacze-niem żeńszczyzny je buty dobroju hospo-dyniu a potom wyjty za muž, dobroju ma-teryju, ale wydymo dobre, jaki sut' otno-szenia nyny tak w naszym kraju jak i w ci-łim świti, szczo żeńszczyzny szczo raz me-nsze wychodiat замуż, bo wymohy mužczyn pry braniu żinok sut' duże (P. Lewicki. Takoż i ženszczyzny majuť wełyki wyma-hania.) wełyki i majże iskluczno ohladajuť sia na te, jak wełykyj je posag.

Nyńka nawit' i nasz selenyn takoz staw sia do pewnoji miry materjalistom,

„Сойм взиває ц. к. Радy шкільну краєву, аби спільно з Комісією краєвою для справ промислових взяти під роз-вагу плян урядження курсів спеціальних, та систематичного мнoження в краю за-водових шкіл робіт жіночих о практич-нім напрямі зарібковим т. є. шкіл ма-ючих на цілі улекшити жінкам зарібко-вонє ручними роботами, аби і на тім полі свої вироби місцеві могли заступати в торгoвлі чужокраєві товари“.

Комісія шкільна вивязуючи ся із порученої їй Соймом задачі, предкладає нам своє справoзданє. В справoзданю тім є множество дуже трафних уваг, бо дій-сно, коли ми ся застановимо над жењ-ским вопросом ближше, то прийдемо до переконання, що він нуртує суспільність і настойчиво домагає ся розрїшення.

Женщинам доступний є на разї стан учительский, дуже маленькі винятки мо-гуть осягнути висше обрoзованє універ-ситетское, котре однак потребує великих накладів, множество гроший і затрати мноho енергії. Правда що жєнщинам в наших школах народних дає ся можливість обрoзованя, но то обрoзованє не веде до кавалка хліба такого, котрий би їм дав більшу самостоятєльність. Видимо з того що жєнщини хапають ся всяких занять, часом для їх здоровля і для їх устрою жєньского цілком не відповідних, хапають ся занять бюрових, много йде на писарки, пишуть на машинах а з низших сословія працюють яко робітницї, займаючи підрядні становиска і видимо що молоді дівчата по 16 або 15 літ, по-просту тирають своє здоровлє по фабри-ках пр. по фабриках тютюну і т. п. сло-вом — жєнщина непосильною своєю ро-ботою, котра мусить надривати їх сили, потому властивий задачі жєнщин цілком відповісти не можуть.

Скаже мені хтось, що призначєнєм жєнщини є бути доброю господинєю, а потом вийти замуж, доброю матерєю, але видимо добре, які суть отношеня нині так в нашім краю як і в цілїм сьві-ті, що жєнщини що раз менше виходять замуж, бо вимоги мужчин при браню жінок суть дуже великі, (П. Левицкий. Також і жєнщини мають великі вимага-ня.) і майже ісключно оглядають ся на те, як великий є посаг.

Нинька навіть і наш селянин також став ся до певной міри матерялістом,

a ja o tim, jako świąszczenyk, skazaty mohu.

Win, prychodiaczy do świąszczenyka, do protokołu przedślubnoho, kaže:

Proszu otca duchownoho, pryszowjem z interesom.

Z jakim? — A, kaže, je try morhy pola, je chata, para woliw, konyj, je 500 a może i 1000 koron, no i je diwczyna, to jabym chotiw sia ożenyty.

Win otże stawyt diwczynu na poślidnim mistcy, i bere jeju jako koniecznyj dodatok do toho materjalnoho dobra.

A koły p. Lewickij kaže, szczo i żenszczyzny majut' welykijj wymohy, to ja ne mohu toho tak toczno skazaty. Ony majut' wymohy, bo musiat maty, ale dumaju, szczo jeslyby dano im możnist' wyobrazuwaty sia, tak szczooby mohły zaniaty stanowysko samostojatelne, to ricz pewnaja, szczo neodna jeslyby jej traftylo sia wyjty dobre заму́ж, тоби кинула вси заныты та пизшла за му́ж. Але колы jej sia ne трафyt?

Jeszcze na seli ono ide jako tako, ale koły uroweń obrazowania żenszczyzn postupaе do hory, to ja przyznaju p. Lewickomu żłusznist', szczo żenszczyzny takozь zaczyna-
jut stawlaty wysszyji żadania.

Nasz selanyn teper tak robyt: Koły batky zijdut sia na jakim torżestwi, abo na jarmarku, kaže odyń: u mone je dońka, a u tebe syn, ja daju za dońku stilkо, a ty szczo dajesz za synom?

Otże to je formalnyj kontrakt i borony Boże, aby żenszczyzna mała o morh mense, abo o 100 koron mense jak мае mużczyzna.

Jak wże вси formalnocy prawni sut' połahodżeni, selanyn ide jeszcze do tabuli czy tam karta „C“ wilna, bo i to wże selanyn dobre znaе, a doperwa potomu robyt kontrakt u notara — a jak wże wsio hotowe, na sa koneć prychodyt do świąszczenyka, aby daw błałosłowieństwo cerkowne.

I duże czasto meni sia traflało, szczo koły wże вси prawni sprawy były załahodżeni, pokazaloś, szczo zachodiat pereszkody duchowni, szczo treba podaty o dyspenzu, понеже молоді sut' krewni.

I tohdy treba tych baťkiw baczyty, jak ony narikajut' szczo wydały tak welyki koszt na adwokatiw, na notara, na intabulacyju, szczo tilko było jįdżenia, a tu czasu ne ma, bo wsioho tyżeń i bude potomu za pizno na weśila, bo miasnycia kinczyt sia.

Selanyn nasz staw sia materjalistom nawit' pid tym wzhladom. To z czasom

а я о тім, яко сьвященик, сказати можу.

Ви, приходячи до сьвященника, до протоколу передсьлюбного, kaže:

Прошу осяа духовного, прийшовем з інтересом.

З яким? — А — kaže — є три морги поля, є хата, пара волів, коний, є 500 а може і тисяч корон, но і є дівчина, то ябим хотів ся оженити.

Він отже ставить дівчину на послиднім місци і бере єю jako koniecznyj dodatok do toho materjalnoho dobra.

А коли п. Левицкий kaže, що і жєнщини мають великі вимоги, то я не могу того так точно сказати. Они мають вимоги, бо мусять мати, але думаю, що єслиби дано їм можніть вибуазовати ся так, щоби могли заныти становиско самостоятельне, то річ певная, що не одна, єслиби пій трафило ся добре вийти заму́ж, тоби кинула всі заныты та пійшла заму́ж. Але коли їм ся не трафить?

Єще на селі оно їде jako tako, але коли урєвень образования жєнщин поступає до гори, то я признаю п. Левицкому слущність, що жєнщини також зачинають ставляти висші жадаңа.

Наш селянин теper так робить: Коли баťки зійдуть ся на яким торжєстві або на ярмарку, kaže один: у мене є донька, а у тебе син, я даю за доньку стілько, а ти що даєш за сином?

Oтже то є формальний контракт і борони Боже, аби жєнщина мала о морг менце, або о сто корон менше як має мущина.

Як вже всі формальности правніє сут' полагоджєні, селянин їде єще до табулі, чи там карта „Ц“ вільна, бо і то вже селянин добре знає, а доперва потomu рєбить контракт у нотара — а як вже все готове, на сам кінець приходить до сьвящєнника, аби дав благословєньство церковное.

I дуже часто мені ся трафляло, що Коли вже всі правніє справи були залагоджєні, показалоś, що заходять перєшкєди духовні, що треба подати о диспензу, понеже молодіє сут' кревні.

I toгда треба тих баťків бачити, як они нарікають, що видали так великі кошта на адвокатів, на нотара, на інтабуляцію — що стілько було їдждєня, а ту часу не ма, бо всього тиждєнь і буде потomu за пісно на весіля, бо мясницї кінчать ся.

Селянин наш став ся материялістом навіть під тим зглядом. То з часом і з по-

i z postępowaniem kultury postępuje szczerze i będzie postępować.

Wertuję na przód do przedmiotu, o którym chcę mówić. Komisja szkolna podaje tu różnicę środków i sposobów, jakimi można by tej biedzie zapobiec i sprawiedliwie każę, szczerze wychowanie w szkołach naszych podaję im jakiś praktyczny nauki jest całkiem niedostateczne. W szkołach kramarstwa tego nie ma są nauczycielki tam uczą wyszywać, szyją spodniczki, soroczki, krawiec i tam nie jest doświadczona i rzetelna nauczycielka, pracownica doprowadza je do bardzo wysokiego

Ale szczerze z tego wiejskiej dziewczyny była chleb, szczerze mała z tego utrzymanie o tym myśleć nie można.

Czyżby mi powiedział, szczerze przecież żeńszczyzna może być uczyć się jakoś nie budować rzemiosła. Nawet czytałem, szczerze była żeńszczyzna krawiec, ale to już są wyniki.

Są jednak rzemiosła, któreby się nadały nadzwyczajnie dobre dla żeńszczyzny i podchodziły pod ich siły i możliwości i mogłyby im przynieść wielką korzyść.

Sprawozdanie dobre każę, szczerze krytykuje naszą przemysłową szkołę w Łodzi i szczerze urządzenie nauki w szkołach fachowych szczególnie w szkole lwowskiej jest nadzwyczajnie małe, szczerze kurs krawiectwa i haftu daje jeszcze bardzo wiele do życzenia.

Szczerze tylko te dwie widrośli kultywowały, to przyznaję, szczerze tego jest za mało.

Dużę dobrą uwagę podaje komisja: Każę szczerze można by utworzyć kurs kroju i kurs szycia. Przechodząc ulicami chociażby miasta Łodzi baczmy na wieszaki postawieni ogłoszenia, szczerze tu i tu przyjmują się do roboty żeńskie odzież.

Naszym mężczyznom trzeba zapytać jak wysoko wynoszą ich budżet roczny na odzież, na zapłatę krawczyń.

Niniejsze robienie jakoby budować sukni pojedynczo sukni, kosztuje bardzo groszy. Dochody z tego krawiectwa są duże wельче́нни i jakaś żeńszczyzna, która ma w tym wprawę, żyje dość dobrze a nawet bardzo.

I ona przyjmuje na naukę, ale nauka kroju jest dość mała, bo krawczyń nie wypłacają się bratni żeńszczyzny na naukę kroju, ona potrzebuje wykształconej robotnicy, która przychodzi już z nauką gotową.

W ogłoszeniach czytamy często, szczerze poszukuje się sprytnych spodniczek, staniczek i t. d. to znaczy, szczerze one wymagają wyrobionej robotnicy. A nie

postępem kultury postępuje dość i będzie postępować.

Wracam na przód do przedmiotu, o którym chcę mówić. Komisja szkolna podaje tu różnicę środków i sposobów, jakimi można by tej biedzie zapobiec i sprawiedliwie każę, że wychowanie w szkołach naszych podaję im jakiś praktyczny nauki, jest całkiem niedostateczne. W szkołach kramarstwa tego nie ma, tam uczą wyszywać, szyją spodniczki, soroczki, krawiec i tam nie jest doświadczona i rzetelna nauczycielka, pracownica doprowadza je do bardzo wysokiego.

Ale żeby z tego wiejskiej dziewczyny była chleb, żeby mała z tego utrzymanie, o tym myśleć nie można.

Czyżby mi powiedział, że żeńszczyzna może być uczyć się jakoś nie budować rzemiosła. Nawet czytaliśmy, że była żeńszczyzna krawiec, ale to już są wyniki.

Są jednak rzemiosła, któreby się nadały nadzwyczajnie dobre dla żeńszczyzny i podchodziły pod ich siły i możliwości i mogłyby im przynieść wielką korzyść.

Sprawozdanie dobre każę, szczerze krytykuje naszą przemysłową szkołę w Łodzi i każę, że urządzenie nauki w szkołach fachowych szczególnie w lwowskiej szkole jest nadzwyczajnie małe, szczerze kurs krawiectwa i haftu daje jeszcze bardzo wiele do życzenia.

Żeby tylko te dwie widrośli kultywowały, to przyznaję, że tego jest za mało.

Dużę dobrą uwagę podaje komisja; każę, że można by utworzyć kurs kroju i kurs szycia. Przechodząc ulicami, chociażby miasta Łodzi baczmy na wieszaki postawieni ogłoszenia, że tu i tu przyjmuje się do roboty żeńską odzież.

Naszym mężczyznom trzeba zapytać, jak wysoko wynoszą ich budżet roczny na odzież, na zapłatę krawczyń.

Niniejsze robienie jakoby budować sukni, pojedynczo sukni, kosztuje bardzo groszy. Dochody z tego krawiectwa są duże wielkie i jakaś żeńszczyzna, która ma w tym wprawę, żyje dość dobrze a nawet bardzo.

I ona przyjmuje na naukę, ale nauka kroju jest dość mała, bo krawczyń nie wypłacają się bratni żeńszczyzny na naukę kroju, ona potrzebuje wykształconej robotnicy, która przychodzi już z nauką gotową.

W ogłoszeniach czytamy często, że poszukuje się sprytnych spodniczek, staniczek i t. d. to znaczy, że one wymagają wyrobionej robotnicy. A nie

ona ma je sia wyobrazuwały? Jesłyby były w kraju zaprowadzeni specyjalni szkoły kroju i szytia, to taka żeńszczyzna zhlano młoda diwczyna widrazu w toj czas ma je w rukach chlib a w buducznosty młaby sobi takij warstat witworyty sama.

Dalsze skažu, szczo pończoszarstwo i introligatorstwo powynni buty rozszyreni, a to suť odrozły promysłu w sam raz dla żeńszczyzn widpowidni.

Dlatoho duże prychylno uważaju i prywiazuju uwahu do toji widomosty toji hadki, jaku w swoim sprawozdaniu komisya szkolna nam tu predkłada je. Ale wid woprosa tych hadok do suszczestwa szcze duże daľeko i nepodobaje my sia sposib, kotoryj proponuje komisya, kotoryj ide jak Nimeć każe „auf lange Bank“.

Proponuje własne, szczo by Rada szkolna zastanowyla sia nad tym, wziała pid rozwahu potrebu zasnowania takych szkół i po perewedenych doświdach, zdała Sojmowy sprawu.

Tak wprawdi je, szczo treba sia nad tym zastanowity a ricz, kotra je welykoji wahy ne odrazu może buty zrobiena. My wże z praktyky znajemo, szczo koły sia woźme do czoho prawytelstwo, to sprawa dowho leżył w komisyjach, szczo koły Rada szkolna i Wydił krajowyj zacnuť robyty doświdy to prychodyť zwyczajno na toje, szczo ne na ślidujuczij sesyji, ale nawet za dwi abo try sesyji ne pryjde na na sojm.

Jak sobi sam prypomynaju, ricz, kotra ne potribuje doświda w szkolnij komisyi, postawlena czerez mene, wże try roky tomu do nyny na pownu Pałatu ne przyjsza.

A były to riczy duże ważni jak znesenie dedaktrum, znesenie mundurkiw i pytanie religiji pry maturi, neroblenie trudnosty 14 litnym chłopciam pry wpysi do gimnaziji.

Ony wże tam w komisyi zacwyły i leżať a ne znaty koły przyjdut.

Jesły my w toj sposib budemo to ryszaty to na pewno ne tak ľehko to do uspicchu pryjde.

Dalsze w sprawach żeńszczyzn jak ryszajut muszczyny, to tak samo jakby w sprawach muszczyn ryszaly żeńszczyzny.

I można buty obrazowanym, a w woprosi żeńskim je mnoho dił takych, kotory specyjalno traktujut' żeński woprosy, wseż muzczyna takoj toho ne bude rozumiw i ne bude wydiw potreby żeńszczyzny tak jak żeńszczyzna druha.

має ся виобразувати? Єслиби були в краю запроваджені специяльні школи крою і шитя, то така жєнщина зглядю млода дївчина відразу в той час має в руках хлїб а в будучности моглаби собі такий варстат отворити сама.

Дальше скажу, що поньчошкарство і інтролїгаторство повинні бути розвинені, а то суть одросли промислу в сам раз для жєнщин відповідні.

Длятого дуже прихильно уважаю і привязую увагу до тої відомости, тої гадки, яку в своїм справозданю комісія шкільна нам ту предкладає. Але від вopаса тих гадок до сущєства, щє дуже далеко і не подобає ся менї спосіб, которий пропонує комісія, которий іде, як Німець каже „auf lange Bank“.

Пропонує власне, щоби Рада шкільна застановила ся над тим, взяла під розвагу потреби заснованя тих шкіл і по переведених досьвідах, здала Соймови справу.

Так вправді є, що треба ся над тим застановити а річ, котра є великої ваги не відразу може бути зроблена. Ми вже з практики знаємо, що коки ся возьме до чого правительство, то справа довго лежить в комісіях, що коли Рада шкільна і Виділ краєвий зачнуть робити досьвіди, то приходить звичайно на тоє, що не на слідуючій сесії але навіть за дві або три сесії не прийде на сойм.

Як вобі сам припоминаю, річ, котра не потребує досьвіда в шкільній комісії, поставлена через мене вже три роки тому, до нині на повну палату не прийшла.

А були то річи дуже важні, як знесенє дидактрум, знесенє мундурків і питанє релїгії при maturi, не робленє трудности 14-літним хлопцям при вписі до гімназії.

Они вже там в комісії зацвили і лежать, а не знати коли прийдуть.

Єсли ми в той спосіб будемо то рішати, то на певно не так ľєгко то до успїху прийде.

Дальше в справах жєнщин як рішають мущини, то так само якби в справах мущин рішали жєнщини.

І можна бути образованим, а в вopосі жєньскім є много дїл таких, которі специяльно трактують жєньскі вopоси, всеж мущина такої того не буде розумів і не буде видів потреби жєнщини так як жєнщина друга.

Dłatoho śmiju kenuty hadku, szczo tak jak je skłykana ankietu szkolna, kotra maje zastanowity sie nad sprawami szkoły złożona iz samych muszczyn, tak dumaju, czy referent ne mihby sia zhodyty (bo bez jeho zhody żadna rezolucja ne perejde i z praktyky znaju, szczo koły hospodyn referent ne zhodyt sia, to szkoda jeju stawlaty) na se, szczo by win sam sformułować swoju rezolucju w tej sposib, szczo by skłykaty w tej sprawie nadzwyczajno ważnij, ankietu specjalnu do toho woprosa i czyby znanych w kraju żeńszczyn, ktori majut i doświd i wyobrazowanie ne kooputowaty do toji ankety.

Tam można maty cinni uwahy, natrafyły najlutsze na materiały, jak w toji sprawie postupyty.

Dłatoho ne chotiaczy pry generalnij dyskusji zabyraty bilsze czasu, zwertaju sia do hospodyna referent z tym, szczo by uznajuczy wahu moich słiw, schotiw postawyty sam rezolucju w tej sprawie, szczo by do specjalnoji ankety w predmeti zorganizowania fachowej nauki robót żinocznych w kraju kooputowaty jeszcze praktycznych i fachowo wyobrazowanych żeńszczyn.

Marszałek. Czy żąda jeszcze kto głosu?

P. Dumka. Proszu o hołos.

Marszałek. Głos ma p. Dumka.

P. Dumka. Wysokij Sojme!

Sprawa pidnesena p. posłom Merunowyczem w predmeti zorganizowania fachowej nauki żinocznych robót w kraju, se je ricz ważna jak dla suspilnosti tak dla kraju.

Żinoctwo, kotre w nas sprawdi wstupyło choť małym krokom na połe szkolnictwa, na połe nauki umysłowej jak uczcielskoj ta inszych naucznych hałuzij zdobuwajuczy sobi zarobok ta samostijne uderżanie, to odnak na poły promysłu, na poły fachowej pracy, kotraby dała spromohu jak najmniejszym kosztom ta szyrszemu kruhowy, bilszemu czysłu nauczyty sia ta jakie take uderżanie sobi zdobuty, mało postupyło.

Szczo w nas żinoctwo je zanedbane na tym poły, se koždyj znae i szczo o czyni ne potreba howoryty, se sprawa pekucza i potrzebuje szczyroho ta skoroho zastanowienia sia nad neju, szczo by pokłykaty ti tysiaczi ruk do pracy, ktori do teper w bilszij czasty krim fachowej roboty bilsze widomostej ne znajut.

Jak dotykaje sia sprawa żinoctwo po miastach, to jeszcze bilsze zanedbane je żinoctwo na seli, kotre potrzebuje czym skorsho obrazowania, kotre potrzebuje bodaj

Dłatego sьmiju kинути гадку, що так як є скликана анкета шкільна, котра має застановити ся над справами школи, зложена із самих мушчин, так думаю, чи референт не мігби ся згодити (бо без его згоди жадна резолюция не перейде і з практики знаю, що коли господин референт не згодить ся, то шкода єю ставити) на се, щоби він сам сформулював свою резолюцию в той спосіб, щоби скликати в тій справі надзвичайно важний, анкету спеціальну до того вopроса і чиби знаних в краю женщин, которі мають і досьвід і виобразованє, не кооптувати до тої анкити.

Там можна мати цінні уваги, натрафити найлучше на материяли, як в той справі поступити.

Дłatego не хотичи при генерельній дискусії забирати більше часу, звертаю ся до господина референта з тим, щоби узнаючи увагу моїх слів, схотів поставити сам резолюцию в тій справі, щоби до спеціальной анкети в предметі зорганізованя фахової науки робіт жіночих в краю кооптовати еще практичних і фахово виобразованих женщин.

Прoшу o гoлoс.

Високий Соjме!

Справа піднесена п. послом Меруновичом в предметі зорганізованя фахової науки жіночих робіт в краю се є річ важна як для суспільности так для краю.

Жіноцтво, котре у нас справді вступило хоть малим кроком на поле шкільництва, на поле науки умнслової, як учительської та иньших научних галузий, здобуваючи собі заробок та самостійне удержанє, то однак на поли промислу, на поли фахової праці, котраби дала спромому як найменшим коштом та ширшому кругови, більшому числу навчити ся, та яке take удержанє собі здобути, мало поступило.

Що в нас жіноцтво є зanedbane на тим поли, се кождий знає, і що о чинї не треба говорити, се справа пекуча і потребує ширшого та скорого застановлення ся над нею, щоби покликати ті тисячі рук до праці, котрі до тепер в більший части крім фахової роботи більше відомостий не знають.

Як дотикає ся справа жіноцтво по містах, то еще більше zanedbane є жіноцтво на селі, котре потребує чим скоршого образованя, котре потребує бодай

jakoj takoj hałuzu promysłu, szcoby wilni chwyli ta wilni ruki użyty ta sobi na chlib nasusznyj zarobyty.

No szczo u nas w kraju temnoty ta nuždy za mało je tych czynnykiw, szcoby starałyś ti złudni obłekszyty a tym-samym dały jakės zamyłowanie do praci, ta szczo ne ino w czużim kraju ta za mor-jamy chliba ta połekszi szukaty, ta poka-zaty te, szczo ne ino Nimci ta Amerykany majut buty tymy, szczo dajut pryhadu ta prymanu do zletu wysszoy kultury, ale i u nas je prawdywi bałky ne fałszywi, kotri po szczyrosty wsim i wse wełyczat sia zaopikuwały.

Moї panowe! Toj ruch emigracyjnij, jakyj nyny tak rozris sia, a kotryj to zaby-raje tysiacy szczo najkraszoy syły ta ćwitu z silskoho robuczoho nasełenia a osobly-wo żinoczoho pola, ta kotre w bilszij cza-sty kydaje na bezdoroża, daje nahladnyj dokaz, szczo czas i pora zastanowyty sia nad tym, szcoby łychowy tamu położyty, szczo czas i pora pomysłyty nad tym, szcoby tomu elementowy daty jakusь spromohu obrazowania, jakyjś szczebel do pidojmy wysszoy kultury, bo szczoż sponukuje ti tysiacy diwczat kydaty swoju ridniu, kotru tak lubyt ta ity i po czużyni sia błukaty.

Czej ich szcze hołod ta nużda, kotra rodydziw dotykaje, ne tysne, ale wydyt sia w tim, szczo łakoma ta pałka natura żino-cha na krasu jakusь wysszu pidojmu daje tij sprawi, szczo bagatelno chocze poky-nuty swoju rodynu i ide za more

Toż jestyby w nas zwerneno uwahu na obrazowanie silskoho żinoctwa, jestyby buło komusь prorizaty dweri do pidnesenia promysłu widpowidnych hałuz i zainteresu-waty tym ti tysiacy ruk, kotri sut sposibni ne ino do terłyci ta weretena, ale i do in-szych kraszzych robıt, na szczo wykazujut ti riżnorodni wyszywky abo i druhi, i tym daty spromohu do kraszchoho świtohladu ta tymby bohato spynyłaś emigracja, bo w swo-jim kraju znajszowby sia chlib.

Toż pidnesena sprawa p. Merunowy-czom w naprjami zorganizowania zawodo-woj nauky robıt żinoczych w kraju, jestyby po mysly wnioskodawcia zistala wwedena w żytie, jak szkoły zawodowi dla wysszoho obrazowania, tak i kursa wandriwnoj nauky robıt żinoczych jak i w praktycznim naprja-mi zaribkowim, prynesłaby wełykyj chosen naszij suspilnosty a osoblywo naszomu žinoctwu.

Nyny sprawdi szkoły chotiaj mało da-

якої такої галузи промислу, щоби вільні хвилі та вільні руки ужити, та собі на хліб насущний заробити.

Но що у нас темноти і нужди, за мало є тих чинників, щоби старались ті злудні облекшити, а тим самим дали якесь замиловане до праці, та що не їмо в чужім краю та за морями хліба, та по-лекші шукати та показати те, що не їно Німці та Американци мають бути тими, що дають принаду та приману до злету висшої культури, але і в нас є правдиві батки не фалшиві, котрі по щирости всім і все величать ся заопікувати.

Мої Паїове! Той рух еміграційний, який нині так розріс ся, а котрий то за-бирає тисячі що найкрасшої сили та цві-ту з сільського робучого населення а осо-бливо жіночого пола, та котре в більший части кидає ся на бездорожа, дає нагляд-ний доказ, що час і пора застановити ся над тим, щоби лихови таму положити що час і пора помислити над тим, щоби тому елементови дати якусь спромогу образования, якийсь шебель до підойми висшої культури, бо щоже спонукує ті тисячі дівчат кидати свою рідню, котру так любить та йти і по чужині ся блу-кати.

Чей їх ще голод та нужда, котра родичів дотикає, не тисне, але видить ся в тім, що лакома та палка натура жіно-ча на красу якусь висшу, підойму дає тій справі, що багательно хоче покинути свою родину і іде за море.

Тож єслиби у нас звернено увагу на образование сільського жіноцтва, єслиби було комусь prorizaty dweri do pidne-senia promysłu widpowidnych galuzь i zain-teresuwaty tym ti tysiacy ruk, kotri sut sposibni ne їno do terlicь ta weretena, ale i do inьших kraszьch robıt, na szcho wkazujut ti riżnorodni wiшивки abo i druги i tym dати spromohu do kraszchoho swьtohladu ta tymbi bohato spiniłась emigracja, bo w swoім краю znajshowbi ся хліб:

Тож піднесена справа п. Мерунови-чем в напрямі zorganizowania zawodo-woj nauky robıt жіночих в краю, єслиби по мисли внескодавца зistала wведена в же-те, як школи заводові для висшого об-разования, так i kursa wandriwnoj nauky robıt жіночих які i в практичнім напрямі зарібковим принесли великий хосен нашій suspilnosti, a особливо нашому жіноцтву.

Нині справді школи хотяй мало да-

jut toj nauky, mało dajut szcze u nas zaochoty do wysszoho porywu, ale zawse taky znajde sia szczoś, szczo szkoły jak tak dajut jakyjś poryw do czohoś lipszoho i krasszoho, ale tym samym musyt sia toj tałan marnuwały, bo nema de czohoś dobroho nauczyty sia, szczooby tu syłu dla dobra ta pożytku zahalnoho powernuty.

W nas neraz nad najkrasszymy hadkamy, a szcze tym bilsze, kotri dla silskoj ludnosity okazujut jaku pidojmu kulturalnu, perechodyt sia do porjadku dnewnoho, szczooby se marewo temnoty ne opuskało silsky strichy, szczooby toj tiahar, sia rabska newola w nas malila, ale szczooby nad namy wiczno panuwała

Sprawdi my ruski pošty ignorowani na kożdym pošy sojmowoju bilszostyju ne przykładajem i tut wełykych nadiji na uspiach wełykyj wnesenia p. Merunowycza dla naszoho żinoctwa, odnak pidnesena sprawa może czej stane na szlach humannosity ta sprawedływosty toj, jaku tut ne raz zapowidaie sia, może czej torkne siu strunu lojalnosity i obchodu lipszoho jak wczera j czułyśmo, że spryjanie tomu ludowy, se szczyre opikuwanie sia tym bidnym silskym ludom, może znajde tut jakuś pidojmu i ne bude nanosyty tych trijływych gaziw, jaki neraz wynawlaie sia duże krasno, duże myło, duże humanno, ale neraz majut w sobi zarid otruji.

P. Stojałowski. Proszę o głos.

Marszałek. P. Stojałowski ma głos.

P. Stojałowski. Wysoka Izbo!

Sprawa wychowania kobiet jest sprawą rzeczywiście hardzo aktualna, czego najlepszym dowodem to, żeśmy tu mieli taką wizytę bardzo poważną i powabną, wizytę kobiet, które przyszły aż do Sejmu po różne swoje żądania.

Zdaje mi się, że możeby to właśnie wyszło na korzyść niewiast, gdyby miały jakie inne zajęcia kobiece, toby może nie miały czasu przychodzić do Sejmu (*Wesołość*).

Bo gdyby miały w domu jaką pożyteczną robotę, toby nie chciały polityką się bawić.

(Głosy. Oto!)

Nie jestem przeciwnikiem prawa wyborczego kobiet. Zresztą jestem już za stary i nie będę mógł korzystać z przyjemności, aby tu razem z temi paniami siedzieć. (*Wesołość*).

(P. T. Staruch. Szkoda).

Szkoda, to prawda, ale na lata niema żadnego lekarstwa.

(P. Michałowski. Senectus ipsa morbus).

I to prawda, co mi p. profesor podpowiada, że senectus ipsa morbus, to też, ani ja do przyszłego sejmu się nie wybieram, ani też tej przyjemności wspólnego działania z paniami nawet nie pragnę, (*wesołość*) a przynajmniej nie będę mógł z niej korzystać. (*Ponowna wesołość*).

Jednakże jest rzeczą bardzo ważną, ażeby przecież także coś zrobić dla naszych niewiast.

Wszystko, cośmy dotychczas robili, robiliśmy tylko dla mniejszej części ludności a mianowicie dla mężczyzn, a przecież nie można powiedzieć, by i dla niewiast koniecznie nie trzeba było coś zrobić.

ють тої науки, мало дають ще у нас тої заохоти до висшого пориву, але завсе таки знайде ся щось, що школи як такі дають якийсь порив до чогось ліпшого і красшого, але тим самим мусить ся той талан марнувати, бо нема де чогось доброго навчити ся і щоби ту силу для добра та пожитку загального повернути.

В нас нераз над найкрасшими гадками а ще тим більше, котрі для сільської людности оказують яку підойму культуральну, переходить ся до порядку диевного, щоби се марево темноти не опускало сільські стріхи, щоби той тягар, ся рabsка newola у нас маліла, але щоби над нами вічно панувала.

Справді ми рускі pošty ігноровані на кождім поли соймовою більшостію не прикладаємо і тут велнких надій на успіх великий внесеня п. Меруновича для нашого жіноцтва, однок піднесена sprawa може чей стане на шлях гуманности та справедливости тої, яку тут не раз заповідає ся, може чей торкне сю струну льяольности і обходу ліпшого, як вчєра чулисьмо, се сприяє тому людови, се щирє опікуванє ся тим бідним сільским людом, може знайде тут якусь підойму і не буде наносити тих трійливиx газів, які нераз вимовляє ся дуже красно, дуже мило, дуже гуманно, але нераз мають в собі зарід отруї.

Bo jakkolwiek niewiasty nasze wiejskie jeszcze nie mają takiej oświaty, to przecież mają pewien wpływ na drugą połowę wiejskiej ludności we wszystkich jej dążnościach i pracach kulturalnych i społecznych a nawet politycznych, a tak zupełnie martwą i beczynną nasza niewiasta nie jest.

Mogę się pochwalić, że pierwszy w Galicyi zwróciłem na to uwagę, przynajmniej w ten sposób, że jedno z pierwszych pism dla niewiast było wydane przy „Wieńcu” i „Pszczołce” i wydaje się już lat kilkanaście.

Jest to jednak ziarneczko maleńkie w tej ogromnej kupie piasku i jedną kroplą w morzu.

Powstały potem inne pisma, ale te, nie przeczę, że są pożyteczne, że pouczają pod względem narodowym, ale są troszeczkę podlane sosem liberalnym, który do naszych niewiast jeszcze nie przemawia, tak że koniec końcem cała ta robota do tej pory mało przyniosła pożytku.

Mówi się dużo o wykształceniu kobiet, są tu nawet wnioski o zakładaniu kursów przemysłowych przy szkołach przemysłowych już istniejących, ale o ile ja tak praktycznie przez tyle lat patrzę na życie, widzę, że od czasu, gdy kobiety coraz bardziej zaczynają się dopominać o swoje prawa i zajmować się polityką, coraz bardziej na świecie przybywa starych kawalerów, bo się boją żenić. (*Wesołość*).

Ja zawsze starym kawalerom mówię: Podatek na was nałożyć, źle robicie, że się nie żenicie, krzywdzicie ludzkość i samych siebie.

A jedyną wymówką na to jest: „Pocóż się ożenię, kiedy widzę, że jeden i drugi i trzeci kolega, który się ożenił, nie ma takiej żony, któraby była gospodynią, któraby umiała zgotować, któraby guzik przyszyć umiała.

(P. Maryewski. I dzieci wychować!)

(P. Bojko. A kto nam guziki do tego czasu przyszywał?)

Kobieta wiejska, to guzik jeszcze przyszyje, ja to wiem, ale kobiety miejskie nie mają ani guzika, ani igły, tylko pióro.

Zresztą nie mam nic i przeciwko temu, jeżeli piszą, gdy mają talent i zdolności. Przecież tyle jest sławnych niewiast, które występowały publicznie, które zajmowały stanowiska w literaturze, były nawet królowe, które państwami rządziły, były takie panie, które nawet w wojennych wyprawach udział brały, nawet i w naszych powstaniach brały udział, i dlatego kobiet nigdy nie wykluczam od pracy publicznej, ale wtedy, gdy mają talent i odpowiednie usposobienie, czy przygotowanie.

Dlatego nie stoję na stanowisku, aby kobietom odmawiać zajęć odpowiednich ich zdolnościom, ale przeciwny jestem błędnemu kierunkowi wychowania kobiet.

Bo mojem zdaniem nie da się przeprowadzić to, co się sprzeciwia postanowieniom przyrodzonym, bo natura nie da się zmienić.

I to zaprzeczyc się także nie da, że dziś panowie inteligenci po miastach skarżą się na drożyznę i na okropne wydatki z powodu niewiast.

I powiedzmy szczerze, że rzeczywiście znaczna część winy spada na niewiasty, bo się nie nauczyły gospodarstwa praktycznego, bo się nie nauczyły oszczędności, bo hołdują strasznie kosztownej modzie.

Proszę panów, jak słyszałem, jakiś tam kapelusz kosztuje 15 do 20 koron a takich kapeluszy trzeba kilka do roku.

(Głosy. Takie kapelusze kosztują do 200 K a nie 20 K.)

Jeżeli tak, to zreformujcie panowie Wasze niewiasty (*Brawo — wesołość*) a potem dopiero mówcie o drożyznie.

(Głosy. Bardzo słusznie!)

Bo jak kobieta jest za droga, to na ten fant nie poradzi. (*Wesołość*.) Mięso można sprowadzić z Argentyny (*Wesołość*), można otworzyć granice, można znieść cło na zboże, ale skoro jest taki koszt z powodu jednej niewiasty, to coś dopiero się dzieje, jeżeli się ma kilka niewiast, (*Wesołość*.) jeżeli się ma n. p. parę córek (*Wesołość*). Wtedy chyba nikt nie potrafi wyżyć. (*Ponowna wesołość*).

Panowie się śmiejecie, ale proszę mi powiedzieć, czy to nie jest prawdą co mówię, słowo w słowo jest prawdą, co tu mówię.

(Głosy. Ależ nie przeczymy! Tak jest!)

Dlatego ta kwestya nie dla zabawy, tylko bardzo głęboka. Trzeba dać inny kierunek w wychowaniu naszych niewiast tak w miastach, jak i na wsi.

Wprawdzie nie ma na wsi takich zbytłownych kobiet, ale powiadają i chłopi, że dziś baba nie ubierze się w białą chustkę, tylko chce kolorowej.

Jestem za tem, żeby tam troszeczkę poszła kultura, żeby
(P. Sandulak. Szczoby nosyły wetyki | (П. Сандуляк. Шоби носили великі капелуhy). | капелюхи).

Ale otcze Sandulaku to nie jest żart, to jest ważna sprawa.

To wszystko się tak traktuje bardzo często powierzchownie, a przecież jest to taką sprawą, która dotykając interesów połowy naszej ludności, stanowi także o dobrobycie i o rozwoju społecznym i ekonomicznym. Dlatego też ja nie sprzeciwiam się wnioskowi komisji o wprowadzenie kursów przemysłowych.

Owszem, popieram je, ale wolałbym, aby zrobiono najpierw co ważniejsze i zakładano bardziej szkoły gospodarstwa kobiecego.

Już mój poprzednik powiedział, że Wydział krajowy to się staje jakimś uniwersalnym patronem do wszystkich spraw i każda prawie ważniejsza sprawa kończy się tem: „posłać do Wydziału krajowego“.

Nie zaprzeczam, że sprawozdania z Wydziału wychodzą bardzo gruntownie obrobione. Ale i w Wydziale o takiej kwestji na pół feministycznej, to mogą być ludzie, którzy mają poglądy w tej sprawie może trochę odrębne, trochę nie praktyczne. Tutaj w rezolucjach sprawa traktowana jest ze stanowiska bardziej miejskiego, ze stanowiska tych niewiast, które są w mieście.

Więc być może, panowie w Wydziale te stosunki miejskie będą lepiej znali, ale co do wiejskich stosunków to nie posiadają takich gruntownych wiadomości. A mnie głównie chodzi o wychowanie naszych niewiast wiejskich. I bardziej niż te roboty, niż te reorganizacje szkół przemysłowych, pragnąłbym mieć przeprowadzoną reformę szkół, czy to ludowych, czy też zaprowadzenia szkół wiejskich dla gospodyń.

Proszę panów, to jest wstyd dla kraju, że w całej Galicyi mamy zaledwie tych kilka szkół, i to zawdzięczających swe powstanie jakiejś prywatnej inicjatywie, a tylko subwencyonowane.

Jak dojdę do głosu przy budżecie, to będę miał sposobność powiedzieć, że wszystko dobre, co się w tych ostatnich latach w kraju dzieje, to od tego czasu, kiedy weszli do Sejmu praktyczni, ludowi posłowie.

Pierwszy głos w Sejmie o wychowaniu kobiet, to przecież wyszedł w tym czasie, jak tu weszli pierwsi posłowie Kramarczyk i Potoczek. Ze zebranych składek chciano już wówczas założenia w Nowym Sączu szkoły dla gospodyń.

Powiedzieli oni: „Uczyć naszych gospodyń gospodarstwa!“ A ja jako proboszcz wiem z doświadczenia, że nieraz gospodarz jest zamożny, ale gospodyni nie umie wyzyskać tego gospodarstwa. Gospodyni nagotuje tylko jakieś faramuszeki, które dla nich są specyałami, bo jedzą to tylko raz na rok, ale dla innej osoby zaproszonej, wykształcenijszej, nie jest to pożywienie wcale pojętne.

Wobec tego trzeba koniecznie na to zwrócić uwagę i zakładać odpowiednie szkoły dla nauki gospodarstwa i robót kobiecych.

Czy wiecie panowie, kto wyprzedził sejm w tym kierunku? W tym kierunku wyprzedzili Sejm rozmaici spekulanci i handlarze, którzy sprzedają maszyny do szyć, bo wiedzą, żeby nikt maszyn nie kupował, gdyby przed tem nie nauczono szyć niewiasty.

Dzieje się przytem, co stwierdziłem, wiele wyzysku.

Jestem więc zatem, żeby do tej sprawy wziąć się na seryo i z całą forszą, ponieważ to jest pole u nas strasznie zaniedbane.

U nas takich szkół jest zaledwie cztery. Każda szkoła niech nauczy 100 dziewcząt szyć, gotować i innych rzeczy, więc razem 400 dziewcząt. A co to znaczy na całą Galicję?

(P. Stefczyk. A dopełniająca nauka?)

Dopełniająca nauka to jest figa, niema z niej najmniejszego pożytku. Co najwyżej nauczy jakiegoś tam wyszywania liter i haftowania, a nawet nie nauczy takiej rzeczy, żeby kobieta umiała utrzymać porządek w domu. I brak wychowania pod tym względem przyznają nawet sami gospodarze.

(Głosy posłów włościan. Naturalnie!)

(P. Stefczyk. Kierunek wykształcenia nauczycieli!)

Dlatego powiadam, że będą znów zakładali jakieś kursa dla kobiet miejskich, gdzie będą ich uczyli haftowania, a takich rzeczy prostych nie będą niewiasty umiały.

Wprawdzie sprawa ta ma odejść do Wydziału krajowego, ale mówię to dlatego, ażeby rzeczy tej nie traktowano znów teoretycznie, ażeby liczono się ze stanem, jaki pod tym względem w kraju panuje.

Ja twierdzę stanowczo, że pod tym względem stan w kraju jest opłakany, a to tak co do niewiast miejskich, jak i co do niewiast na wsi, które są najbardziej bez winy. Bo proszę mi powiedzieć, gdzie ta biedna niewiasta na wsi ma się czegoś nauczyć? Jeszcze całe szczęście, jak pójdzie jakaś dziewczyna do dworu i wyjdzie także na swoje szczęście cała. (*Wesołość*). Ta dziewczyna na wsi jest mistrzynią.

W stronach, gdzie ja byłem, to istotnie jak jest jakaś feta rodzinna np. wesele, to szukają takiej dziewczyny, która wyszła z dworu i czegoś się nauczyła. Nad temi biednemi kobietami wiejskimi rzeczywiście płakałbym, bo z nich niejedna chciałaby się czegoś nauczyć, a nie ma do tego możliwości.

Nauczycielka jej niczego nie wyuczy, a córka gospodarza nie chce pójść do dworu dla różnych przyczyn, czasem całkiem uzasadnionych. Więc gdzie się ma nauczyć?

Na przyszły rok będziemy obchodzili 50-letni jubileusz Sejmu, a przez ten czas istnienia Sejmu nie założyliśmy nawet 50 szkół dla niewiast w Galicyi. Sprawa zaś ta jest tego rodzaju, że sumienie społeczne i sumienie tego Sejmu powinno się ruszyć i powinno się zacząć coś w tej sprawie robić dla nauki gospodarstwa wiejskiego a także po miastach dla nauki robót już praktyczniejszych jak haftu, pończoszkarstwa, kroju i t. d.

Może te kobiety jak wyuczą się kroju, to i o tańszy strój się postarają. Ja tu podnoszę z uznaniem, że tę potrzebę zaczynają odczuwać niewiasty i np. różne „Koła Pań Towarzystwa Szkoły ludowej” — zaczynają te kursa kroju i innych pożytecznych robót np. pończoszkarstwa zakładać.

W jednym tylko Lwowie jest guzikarstwo, a jest to rzecz, którą kobieta bez trudu i z przyjemnością może robić i może się ona przyczynić do uwolnienia nas z pod panowania ekonomicznego Prusaków.

(P. W. **Korytowski**. Czy o reformie wyborczej była już mowa?) A była na początku; Ekscellencya stracił, to niestety).

Popierając wnioski komisyi, proszę bardzo, ażeby Wydział krajowy zabrał się praktycznie, a jeśli, jak sam mówi, nie może tego robić, ażeby wszelkiemi siłami popierał dobre usiłowania tych rozmaitych Kół Towarzystwa Pań, albo innego stowarzyszenia niewiast, które istnieją, po większych miastach, ażeby ta nauka szerszem korytem się toczyła, ażeby te panie dobrej woli nie musiały z własnej kieszeni taką naukę utrzymywać.

One zastępują i wypełniają obowiązki Sejmu, więc słusznie się im należy, jak długo nie ma takich szkół, wydatna subwencya, ażeby one mogły utworzyć kursa dla tych wszystkich niewiast, które chcą czegoś się nauczyć i zostać praktycznemi gospodyniami, zanim się doczekają tego, że może zostaną posłami.

Druga rzecz o którą bardzo proszę komisję, i przewodniczącego, oraz sprawozdawców, ażeby to, co przyjdzie z Wydziału krajowego, było bardzo gruntownie zbadane, ażeby te wnioski, które nam będą przedłożone, daj Boże na przyszły rok rzeczywiście przyczyniły się do uzupełnienia tego, co nam w kraju jest koniecznie potrzebne. Skończyłem.

P. Dembowski. Proszę o głos.

Marszałek. Głos ma p. Dembowski.

P. Dembowski. Wysoka Izbo!

O tej późnej porze nie zamierzam dłuższymi wywodami nużyć Wysokiej Izby, pragnę tylko w kilku słowach nawiązać do przemówień Szanownych Mowców poprzednich i niedopuszczyć wątpliwości, jakoby władze szkolne mogły odnosić się obojętnie do kwestyi tak ważnej, jak ta, która stanowi przedmiot niniejszego wniosku, sprawozdania i dyskusyi.

Kobiety dobijają się obecnie dostępu do wielu pól życia społecznego i praktycznego, które im dotąd były zamknięte.

Władze szkolne nie myślą im żadną miarą tego dostępu zagrażać, są jednak zdania, że przede wszystkim nie powinna się kobieta dać wyprzeć z dziedziny niejako przyrodzonej swego działania. Jeśli na innych polach mogą współzawodniczyć kobiety

z mężczyznami, to na tej żaden mężczyzna jej nie przysięgnie, żaden nawet nie zastąpi.

Jest zatem oczywiście zadaniem naszego szkolnictwa, ażeby do tych praktycznych zadań życia, które są właściwe, jak wspomniałem przyrodzone kobietom o ile być może, jak najlepiej je przysposobić. Muszę stwierdzić, że w tej mierze nie chodzi o stworzenie czegoś zupełnie nowego, że są do tego podstawy w przepisach normujących nasze szkolnictwo, i w praktyce, która je stosuje. Chodziłoby tylko o to, ażeby ten kierunek rozwinąć, ażeby go uczynić coraz więcej praktycznym, co raz więcej dla społeczeństwa użytecznym.

Fakt różnie zresztą z różnych stanowisk osądzany, że przewagę obecnie w naszym szkolnictwie ludowym stanowi nauczycielstwo płci żeńskiej, daje tem więcej rękojmię, że odpowiednie przygotowanie i na tem polu może działać ze szczególnym pożytkiem. Chodzi o to, ażeby w zakładach kształcących nauczycielki był nacisk na to położony. To też w seminariach żeńskich, ważną rolę odgrywa nauczycielka robót kobiecych. (P. **Stojałowski**. Haftu); chodzi tylko o to, ażeby kierunek tych nauk był odpowiedni i praktyczny.

Nauka dopełniająca, obowiązująca obecnie we wszystkich szkołach ludowych, której doniosłości nikt nie zaprzecza, której skuteczność jednak wskutek nienależytej frekwencji pozostawia tyle do życzenia, niezmiernie zyskać musi, jeżeli w tym kierunku praktycznie będzie rozwinięta.

Niejednokrotnie miałem sposobność przekonać się, zwiedzając szkoły w różnych stronach kraju, że tam, gdzie nauczycielka umie zainteresować nauką praktycznej roboty guzikarstwa, czy haftu, czy pleciennictwo i tp. — jakimkolwiek sposobem, tam i nauka uzupełniająca lepsze daje wyniki, tam i frekwencja jest należąca, tam istnieje ta nić serdeczna, która powinna wiązać szkołę z domami i ludnością. A stwarzanie i utwierdzenie tych węzłów między szkołą a domem najlepiej się udaje przy tego rodzaju naukach praktycznych.

W szkołach wydziałowych żeńskich według art. 3. ustawy, (że takie nauki stosować się będą do właściwej tej płci potrzeb i przyszłego jej stanowiska w życiu), zamiast nauki zręczności udzielanej w męskich udziela się nauki robót kobiecych.

Aby temu postanowieniu ustawy należały zapewnić nacisk, rada szkolna Krajowa wzięta pod rozprawę kwestyę — korzystając z innego przepisu tj. §. 9 ustawy — żeby dla szkół męskich można systemizować posadę dla nauki zręczności a w żeńskich dla nauki robót kobiecych.

Nauka robót kobiecych i gospodarstwa domowego powinna zająć właściwe, także miejsce w miastach w tak zwanych przemysłowych kursach uzupełniających, podobnie jak przy szkołach męskich w miastach, we Lwowie. Kursy te przybierają różnorodne stosunki praktyczne. We Lwowie mamy też przykład w 5-klasowej szkole wydziałowej pod kierownictwem dyrektorki p. Longchamps, gdzie przeszłego roku zostały zainaugurowane i z bardzo pomyślnym skutkiem przeprowadzone Kursy uzupełniające krawiecczyny, gotowania, i td. Szkoła powstająca obecnie staraniem gminy Krakowa ograniczona dotychczas do robót kobiecych w zakresie kuchennym rozszerza się w roku bieżącym i na zakres robót krawiecczyny i szycia, i rokuje pod tym względem najlepsze widoki.

Zarówno te szkoły, jak kursa uzupełniające praktyczne, które się odbywają w różnych stronach kraju jak w Pietryczach, w Zarzeczu i td. liczyć mogą na najskuteczniejsze poparcie Rady szkolnej krajowej, posyłającej tam nauczycielki, które wielką korzyść z nich odnoszą.

Co się tyczy lwowskiej państwowej szkoły przemysłowej, to sprawozdanie wspomina o kursach, które tam istnieją; kursa inne czyniące zadość różnym potrzebom i kierunkom praktycznym, z pewnością największy pożytek przynieśćby mogły a Rada szkolna Krajowa będzie te dążności popierała. — Niemalęgo pożytku wolno się spodziewać po myśli rzuconej przez Ligę pomocy przemysłowej tworzenia co roku stałych pod względem ciągłości ale peryodycznych ze względu na poszczególne działy kursów gospodarstwa i robót kobiecych ze szczególnem uwzględnieniem nauczycielek ludowych. Nauczycielka ludowa odbywszy takie kursa oczywiście praktycznie urządzone i prowadzone, wróci na swoją posadę z zasobem praktycznej wiedzy, którą niezawodnie będzie mogła bardzo dodatnio spożytkować w gminie, przyciągając ludność do szkoły

zdwajając jej popularność osiągając wogóle te wyniki praktyczne, których od szkoły spodziewać się należy.

I władze centralne nie pozostają w tyle pod względem zrozumienia potrzeb kierunków praktycznych wychowania kobiecego. Ministerstwo robót publicznych wydało zeszłego roku reskrypt przypuszczający bez wyjątku do szkół przemysłowych kobiety także do wszystkich kursów i wykładów, na których zatem kobiety w równej mierze z mężczyznami mogą korzystać z nauk — oczywiście przeważnie — i tego sobie życzyć wypada — w tych działach, które specjalnie do ich zadań i zawodu przyszłego w życiu przystają, oprócz tego Ministerstwo robót publicznych nosi się obecnie — o ile nam wiadomo z zamiarem założenia w pewnych miejscowościach monarchii wielkich zakładów w rodzaju seminaryum dla robót kobiecych szczególnie w zakresie krawieczczyzny, na które oczywiście dostęp będą miały frekwentantki ze wszystkich stron państwa. Być może, że uda się nam pozyskać taki zakład we Lwowie.

Uważając wykształcenie praktyczne kobiet za jedną z dzwigni i podpór naszego Kraju, pragnę stwierdzić, że tak myśli poruszone w sprawozdaniu jak różne zdania zdrowe i praktyczne, które padły w ciągu dyskusyi, będą — jakakolwiek zapadnie uchwała — nadzwyczaj ważną i żywą podniętą dla rady szkolnej krajowej do rozwinięcia energicznej i daj Boże skutecznej działalności w tym właśnie kierunku.

Marszałek. Czy żąda jeszcze kto głosu (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Głos ma p. Sprawozdawca.

Sprawozdawca p. **Adam.** Jako sprawozdawca Komisji jestem w tem szczęśliwem położeniu, że w czasie dyskusyi, która się nad sprawozdaniem komisji wywiązała, nie słyszałem głosów przeciwnych wnioskowi, które Komisya przedkłada.

W rozprawie poruszano i omawiano temat wykształcenia kobiecego i pod tym względem niema dwóch zdań w W. Izbie, że kierunek dotychczasowy jest naogół niepraktyczny i wykazuje duże niedomagania i braki zarówno pod względem wychowania kobiet dla gospodarstwa domowego jako przysłych żon i matek jak niemniej pod względem wykształcenia praktycznego w celach zarobkowania samoistnego dla tego dużego procentu kobiet, którym spełnianie tamtej roli nie jest dane.

Niewdając się w tej chwili w omawianie zasad reformy, jaka nas czeka, stwierdzam, że nikt przeciwko wnioskowi komisji nie występował a na uwagę p. Stojałowskiego, który pewne wymówki zdawał się czynić komisji, że zajmowała się wyłącznie wykształceniem kobiet w miastach a zaniedbała względnie pominęła takie same braki na wsi, pozwolę sobie stwierdzić, że ani w sprawozdaniu komisji ani w przedłożonych wnioskach sprawa w ten sposób nie jest postawiona lecz ogólnie: Niewątpliwie może w znaczniejszej części i może w pierwszym rzędzie korzyść z tych projektowanych urządzeń będą miały kobiety w mieście, ale o ile chodzi n. p. o proponowane kursa wędrownie nauki robót kobiecych w praktycznym kierunku zarobkowym, to komisya szkolna miała ogół dziewcząt na myśli.

P. Senyk popierając również wnioski komisji zaproponował od siebie dodatek do rezolucyi 2-giej, który domaga się, aby rada szkolna krajowa mając zbadać potrzebę szkół fachowych dla dziewcząt przeprowadziła te badania przy współdziałaniu kobiet znanych w kraju z tego, że są praktycznie fachowo do tego uzdolnione. Nie mam wprawdzie formalnego upoważnienia ze strony komisji, przypuszczam wszakże, że na dodatek ten komisya się zgodzi i dlatego uchwaleniu tej poprawki jako sprawozdawca nie mam powodu się sprzeciwić.

Marszałek. Przystępujemy do rozprawy szczegółowej. Proszę p. Sprawozdawcy o odczytanie 1-go wniosku komisji.

Sprawozdawca p. **Adam** (*czyta*).

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Wzywa się c. k. Rząd, aby istniejące w państwowej szkole przemysłowej we Lwowie, kursy robót kobiecych zreformował i rozszerzył w myśl uwag w sprawozdaniu niniejszem zawartych.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda rozprawa zamknięta. przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje zechce rękę podnieść. (*Większość*) Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosku 2-go.

Sprawozdawca p. **Adam** (*czyta*).

2. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby wzięła pod rozwagę potrzebę zakładania w kraju zawodowych szkół przemysłowych dla kobiet i z przeprowadzonych w tym względzie badań zdała Sejmowi sprawę.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu?

P. T. Staruch. Proszu o hołos.

Прошу о голос.

Marszałek. Głos ma p. T. Staruch.

P. T. Staruch. Wysokij Sojme!

Високий Соїме!

Ja do rezylucyji druhiij stawlu dodatk a imenno, szczoby po słowach: „dla żinok“ było dodane: „z polskym i ruskym jazykom wykładowym“.

Я до резолюції другої ставлю додаток, а іменно, щоби по словах: „для жінок“, було додане: „з польским і руским язиком викладовим“.

Otże bude rezolucja zwuczaty tak: „Wzywaє się c. k. Radu szkolnu krajewu, aby wzięła під розвагу потребу засnowuwanja w kraju zawodowych szkół przemysłowych dla żinok z polskym i ruskym jazykom wykładowym i z perewedenych w tim zhladi doślidiw zdała Sojmowy sprawu“.

Отже буде резолюція звучати так: „Взиває ся ц. к. Раду шкільну краєву, аби взяла під розвагу потребу засновування в краю заводових шкіл промислових для жінок з польским і руским язиком викладовим і з переведеня в тим згляді дослідів здаła Соїмови зправу.“

Motywuju tim, szczo jak Panowe znajete, my Rusyny ni odnoji szkoły żinoczojne majemo z naszym jazokom wykładowym ruskim.

Мотивую свій додаток тим, що як Панове знаєте, ми Русини ні одної школи жіночої не маємо з нашим язиком викладовим руским.

Nawedu łysz fakt, szczo taka szkoła prywatna żinocza je w zołocziwskim powiti w seli Petrycze i szczo odna odniseńka diwczyna ruska zhołosyła sia do toji szkoły i perebuła tu szkołu, ale koły z neji wyszła opysuwała prosto neczuwani riczy.

Наведу лиш факт, що така школа приватна жіноча є в золочівським повіті в селі Петричах і одна однісінька дівчина руска зголосила ся до тої школи і перебула ту школу, але коли з неї вийшла описувала просто нечувані річі.

Predstawte sobi panowe, szczo diwczyni tij, kotra ne uczyla sia polskoho jazyka, wykładyły tam wsio po polsku a nawet i religii musila w polskym jazyku słuchaty.

Представте собі панове, що дівчині тій, котра не учила ся польского язика, викладали там все по польски а навіть і релігії мусіла в польским язiku слухати.

Pane Bojko wy pered 15 abo 20 rokamy inaksze skruczuwały hołowoju ne tak jak nyni. Jakby wy stały na tim mistry, szczo my, to szcze bilsze skrutylibyście sia jak my teper.

Пане Бойко! ви перед 15 або 20 роками інакше скручували головою не так як нині. Якби ви стали на тім місці що ми, то ще гірше скрутилибисьте ся як ми тепер.

Otże panowe zaraz w zarodku jeste budete chotily otworyty taku szkołu przemysłowu dla żinok wykluczno z polskoiu mowoiu i z tym schoczete pity na seło, to se do niczoho was ne doprowadyt, łysz budete szyryły nienawist do toji szkoły, bo precień ricz zrozumila, szczo taka diwczyna nyni na seli wychowana i kotra w szkoli, szczo je w seli, uczyla sia w ruskom jazyku jak teper przyjde do takoi szkoły przemysłowoj, to z toj nauki skorystaty ne moze i kołyb nawet zhołosyło sia bilsze czysto diwczat, to z toho ne łyszty sia chyba odna abo dwi a i ti, kotri wyderżat w tij szkoli budut ponosyty prosto tortury pid tym zhladam, jak tota diwczyna iz zołocziwskoho powita nam opysuwała.

Отже панове зараз в зародку, если будете хотіли отворити таку школу промислову для жінок виключно з польською мовою і з тим хочете піти на село, то се до нічого вас не doprowadить, лиш будете ширити ненависть до тої школи, бо прецінь річ зрозуміла, що така дівчина нині на селі вихована і котра в школі, що є в селі, учила ся в руским язiku, як тепер прийде до такої школи промислової, то з тої науки користати не може, і колиб навіть зголосило ся більше число дівчат, то з того не лишить ся хибя одна або дві а і ті, котрі видержать в тій школі, будуть поносити просто тортури під тим зглядом, як тота дівчина із золочівського повіта нам описувала.

Mene to duze dywuje, szczo tam de waszi interesy sut — ot jak tu wczera p.

Мене то дуже дивує, що там де ваші інтереси суть — от як ту вчєра п.

Rutowski jakoby zdawałoby się, szczo wydisno taki humani, tak dobrodušni w tym, szczo wy niczyjeji krywdy ne choczete.

Preciń zrozumijte szczo my waszoho niczoho ni za wołos ne choczemo, ale jesty ponosymo spilni tiahari to majemo prawo żadaty, szczo jak zakładajete szkołu, to z jazykom wykładowym polskym i ruskym. Ja ne maju nenawysty do waszoho jazyka, łysz protywno, ochotno jeho uczymo sia i żelawbym wam, szczo byście naszoho jazyka tak samo sia wczyły jak my waszoho i buwbym duże szczośliwyj, kołyby p. Bojko znaw tak harno mowu rusku jak my polsku.

(P. Bojko. Umiem ją dobrze).

Otże my ne majemo nenawysty, ale zrozumijte, szczo na kalictwo ditek naszych do waszych szkół posyłały ne budemo. Najwyższy czas szczo byście zrozumili, szczo my choczemo żyty w spokoju, szczo choczemo nauky, szczo choczemo szczo by nasi żinky uczyły sia, ale na te, szczo by wy łysz wasze żelizo kuły ne zważajucy na druhych, na te zhodyty sia ne możemo.

Z toji własne pryczyny ja toj dodatk proponuwam i maju nadiju, szczo Sojm zhodyt sia, bo jak se prypimnu, tamtoho roku podobnyj dodatk postawyw ja, szczo do szkoły żinoczoi gospodarstwa i Sojm zhodyw sia, otże maju nadiju, szczo jak bude zasnowana taka żinocza szkoła gospodarstwa, to moja poprawka z tamtoho roku bude doderżana.

Otże dumaju, szczo Sojm prychyłyt sia do moho dodatku i jesty bude zasnowana szkoła promysłowa żinocza, szczo by buw zawedenyj jazyk wykładowyj polskij i ruskyj. My nyny łozymo weleczeżni košty i ponosymo tiahari na żinoczi szkoły a my ruskyj narid riwnyj z wamy.

Otże te je własne taja riwnoprawnist, kotru wy tak sobi tołkujete, szczo riwnoprawnist je tohdy, koły Polak maje wsio a Rusyn ne maje niczoho.

W tij besidi, kotru wczera skazaw p. Rutowski (ja jeho poważaju jak czołowika mijskoho i inteligentnoho) win zhaduwaw o Polakach na seli, ale win ich ne wydiw wydko, otże nechaj znae, szczo na seli Polakiw u schidnoj Hałyczyni nema nijakich, łysz sut Rusyny ale łatyńskoho obrjadku i ony uczat sia po rusku i хочут sia uczyty. Idit do Strusowa tam pobaczyte kruzok diwczat de uczat sia rozlycznych żinocznych riczej, w tym kruzku je 32 diwczat a z toho 27 diwczat łatyńskoho obrjadu a wsi sut świdomi Rusynky-ukrainky.

Рутовский говорив, здавалоб ся, що ви дійсно такі гуманні, так добродушні в тім, що ви нічийє кривди не хочете.

Прецинь зрозумійте, що ми вашого не хочемо, але єсли поносимо спільні тягарі, то маємо право жадати, що як закладаєте школу, то з язиком викладовим польським і руским. Я не маю ненависти до вашого язика, лиш противно, охотно єго учимо ся і желавбим вам, щобисьте нашого язика так само учили ся як ми вашого і бувбим дуже щасливий, колиби п. Бойко знав так гарно мову руску як ми польску.

Отже ми не маємо ненависти, але зрозумійте, що на каліцтро дітей наших до ваших шкіл посилати не будемо. Найвисший час, щобисьте зрозуміли, що ми хочемо жити в спокою, що хочемо науки, що хочемо, щоби наші жінки учили ся, але на те, щоби ви лиш ваше зелізо кули, не зважаючи на других, на те згодити ся не можемо.

З тої власне причини я той додаток пропонував і маю надію, що Соїм згодить ся, бо як собі пригадаю, тамтого року подібний додаток поставив я що до школи жіночої господарства, і Соїм згодив ся, отже маю надію, що як буде заснована така жіноча школа господарства, то моя поправка з тамтого року буде дoderжана.

Отже думаю, що Соїм прихилить ся до мого додатку і єсли буде заснована школа промислова жіноча, щоби був заведений язик викладовий польський і руский. Ми нині ложимо величезні кошти і поносимо тягарі на жіночі школи, а ми руский нарид рівний з вами.

Отже то є власне та рівноправність, котру ви так тобі толкуєте, що рівноправність є тогди, коли Поляк має все, а Русин не має нічого.

В тій бесіді, котру вчєра сказав посол Рутowski (я єго поважаю як чоловіка мійського і інтелігентного) він згадував о Поляках на селі, але він їх не видів видко, отже нехай знає, що на селі Поляків у східній Галичині нема ніяких, лиш суть Русини, але латинського обряду і они учать ся по руску і хочуть ся учити. Ідїть до Струсова, там побачите кружок дївчат, де учать ся розличних жіночих річий, в тім кружку є 32 дївчат, а з того 27 дївчат латинського обряду, а всі суть сьвідомі Русинки-Українки.

Otże wy ne przedstawajće sobi szczo pišla statystyki u schidnij Hałyczyni w seli sut rymo - katołyky Polakamy, bo pišla toho wsich Uhriw, Czechiw i inszych za Polakiw musyłybyście wziaty.

Otże sut Rusyny хоч rymo-katołycki uczyty sia w tim jazyku, w kotrim ich rodydzi wychowaly.

My ne chcemo otże nijakoho wyzysku na jakimś poły nacionalnim, ne chcemo ciłkom wynarodowłaty Polakiw, ale my świdomi, szczo jesły wże ponosymo tiahari, to majemo powne prawo żadaty, szczo jesły za naszi spilni hroszi szkoły zasnowujut sia, szczo by tam buw jazyk ruskyj i polskyj wykładowyj.

Dłatoho proszu mij dodatok pryniaty. (Oklaski).

Marszałek. Czy żąda kto jeszcze głosu? (Nikt). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, głos ma p. sprawozdawca.

Sprawozdawca p. **Adam.** Wysoki Sejmie!

P. Staruch wnosi poprawkę zmierzającą do tego, ażeby do drugiej rezolucyi, która opiewa:

„Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby wzięła pod rozwagę potrzebę zakładania w kraju zawodowych szkół przemysłowych dla kobiet i z przeprowadzonych w tym względzie badań zdała Sejmowi sprawę“, po słowach: „dla kobiet“ wstawić słowa: „z polskim i ruskim językiem wykładowym“.

Pozwolę sobie zwrócić uwagę Wys. Sejmu, że dodatek ten jest w zupełnie nie właściwej chwili wniesiony.

W tej chwili jeszcze nie decydujemy czy i gdzie zakładamy szkołę, więc nie możemy też w tej chwili decydować jeszcze o języku wykładowym, bo jeszcze szkoły nie mamy. My tylko oddajemy całą sprawę do zbadania pod względem merytorycznym Radzie szkolnej krajowej co do potrzeby zakładania takich szkół.

Dzisiaj decydować już z góry o języku wykładowym w szkołach, które jeszcze nie istnieją, zdaje mi się nie odpowiadałoby nawet powadze tej Wys. Izby.

A mogę p. Starucha uspokoić, że rzecz tę uważamy jako rozumiejącą się samą przez się, (Głosy. Bardzo słusznie.) że we wnioskach komisji niema najmniejszej tendencji robienia komukolwiek krzywdy narodowej, bo nam przedewszystkiem chodzi o to, ażeby takie szkoły powstały, a gdy już będą powstawały wtedy będziemy decydować jako Sejm, o języku wykładowym w tych szkołach.

Z tego powodu zmuszony jestem w tej chwili nie — mając zresztą innego upoważnienia ze strony komisji — oświadczyć się przeciwko poprawce zaproponowanej przez p. Starucha.

Marszałek. Co do wniosku drugiego komisji są zatem dwie poprawki: jedna którą przyjął p. sprawozdawca tj. poprawka p. ks. Senyka, która stanowi z wnioskiem komisji jedną całość, a druga, to jest poprawka p. T. Starucha, która żąda, ażeby w drugim wniosku komisji po słowach: „dla kobiet“ wstawić słowa: „z polskim i ruskim językiem wykładowym“.

Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje wniosek komisji wraz z dodatkiem p. ks. Senyka, który to wniosek obecnie opiewa: (czyta):

„2. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, ażeby po wysłuchaniu znanych w kraju, fachowo wykształconych kobiet wzięła pod rozwagę potrzebę zakładania w kraju zawodowych szkół przemysłowych dla kobiet i z przeprowadzonych w tym względzie badań zdała Sejmowi sprawę“, zechce rękę podnieść. (Większość). Jest przyjęty. Obecnie podaję do głosowania poprawkę p. Starucha, a mianowicie aby po słowach „dla kobiet“ wstawić słowa „z polskim i ruskim językiem wykładowym“.

Kto ją przyjmuje zechce rękę podnieść. (Mniejszość). Jest mniejszość.

(P. T. **Staruch.** To je zahalna riwnoprawniś!) (To є загальна рівноправність!)

Sprawozdawca p. **Adam** (czyta):

3. Wzywa się c. k. Radę szkolną krajową, aby w porozumieniu z Komisją krajową dla spraw przemysłowych opracowała i przedłożyła Sejmowi na najbliższej sesji plan urządzenia w całym kraju wędrownych kursów nauki robót kobiecych o praktycznym kierunku zarobkowym.

Tem samem załatwia się także petycje wniesione do Wysokiego Sejmu do L. 5.886/4.358 i 5.887/4.359.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Następuje sprawozdanie komisji sanitarnej w przedmiocie nadania szpitalowi w Nowym Targu charakteru szpitala powszechnego i publicznego. (**Aleg. 833**).

Sprawozdawca p. Bednarski ma głos.

Sprawozdawca p. **Bednarski** (*zaczyna czytać sprawozdanie*).

Sekretarz p. **Urbański**. Wnoszę uwolnienie p. sprawozdawcy od czytania sprawozdania.

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosków komisji.

Sprawozdawca p. **Bednarski** (*czyta*)

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

następującą ustawę, nadającą szpitalowi w Nowym Targu charakter szpitala powszechnego i publicznego.

Ustawa

z dnia nadająca szpitalowi w Nowym Targu charakter szpitala powszechnego i publicznego.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam co następuje:

Art. I.

Szpital w Nowym Targu uznany zostaje za powszechny i publiczny.

Art. II.

Komitet szpitalny składać się ma:

- a) z delegata Wydziału krajowego,
- b) z Prezesa Rady powiatowej w Nowym Targu lub jego zastępcy,
- c) z delegata Rady powiatowej,
- d) z dyrektora szpitala.

Art. III.

W przyszłości połowę kosztów budowy nowego, odbudowy lub rozszerzenia starego gmachu szpitalnego, tudzież wewnętrznego urządzenia dobudowanej części ponosić będzie powiat w Nowym Targu.

Art. IV.

Wykonanie tej ustawy powierzam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Marszałek. Rozprawa otwarta. Czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa ogólna zamknięta, przystępujemy do rozprawy szczegółowej.

Sprawozdawca p. **Bednarski**. Wnoszę przyjęcie tej ustawy en bloc.

Marszałek. Jest wniosek przyjęcia tej ustawy en bloc. Czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Przyspujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Kto przyjmuje tę ustawę en bloc, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęta.

Sprawozdawca p. **Bednarski**. Wnoszę przyjęcie tej ustawy w trzecim czytaniu bez czytania.

Marszałek. Jest wniosek przystąpienia do trzeciego czytania bez czytania. Czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta. Przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest

przyjęty. Kto przyjmuje ustawę w trzecim czytaniu bez czytania, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęta.

Następuje sprawozdanie komisji gospodarstwa krajowego o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie krajowego kursu praktycznego dozorców drenarskich. (**Aleg 834**).

W zastępstwie nieobecnego sprawozdawcy p. Krynickiego ma głos p. Gorayski. Sprawozdawca p. **Gorayski** (*zaczyna czytać sprawozdanie*).

Sekretarz p. **Urbański**. Wnoszę uwolnienie p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania.

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*) Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosku komisji.

Sprawozdawca p. **Gorayski** (*czyta*)

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego z d. 29. lipca 1910 LW. 83.927/1910 o krajowym kursie praktycznym dozorców drenarskich we Lwowie, Sejm przyjmuje do wiadomości.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty.

Ponieważ p. Tertil wrócił w tej chwili, w takim razie załatwimy punkt 5.

Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie wniosku posła Jampolskiego i tow. o utworzenie Sądu powiatowego w Narolu. (**Aleg. 835**).

Sprawozdawca p. Tertil ma głos.

Sprawozdawca p. **Tertil** (*zaczyna czytać sprawozdanie*)

Sekretarz p. **Urbański**. Wnoszę uwolnienie p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania

Marszałek. Jest wniosek uwolnienia p. Sprawozdawcy od czytania sprawozdania. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto ten wniosek przyjmuje, zechce rękę podnieść. (*Większość*). Jest przyjęty. Proszę o odczytanie wniosku komisji.

Sprawozdawca p. **Tertil** (*czyta*)

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wniosek posła Kazimierza Jampolskiego i towarzyszy o utworzenie Sądu powiatowego w Narolu odstępuje się Wydziałowi krajowemu do dalszego badania i zdania sprawy.

Marszałek. Rozprawa otwarta, czy żąda kto głosu? (*Nikt*). Gdy nikt głosu nie żąda, rozprawa zamknięta, przystępujemy do głosowania. Kto przyjmuje ten wniosek, zechce rękę podnieść? (*Większość*). Jest przyjęty.

Następne posiedzenie odbędzie się pojutrze w sobotę dnia 15. października 1910 o godzinie 10. rano z następującym porządkiem dziennym: (*czyta*)

1. Pierwsze czytanie wniosku posła Skarbka i tow. w sprawie zmiany niektórych postanowień ustawy wodnej.

2. Pierwsze czytanie wniosku posła Merunowicza i tow. z wezwaniem do c. k. Rządu w sprawie budowy gmachów na pomieszczenie c. k. urzędów i zakładów państwowych.

3. Sprawozdanie komisji budżetowej o wnioskach nagłych posłów Adofla Brunickiego i Merunowicza w przedmiocie udzielenia zasiłku krajowego na tępienie myszy polnych.

Sprawozdawca poseł Kędzior.

4. Sprawozdanie komisji budżetowej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie postępu budowy zakładu dla umysłowo i nerwowo chorych w Kobierzynie.

Sprawozdawca poseł Jabłoński.

5. Wybór komisji drożynianej (21 członków).

6. Sprawozdanie komisji szkolnej o petycjach wniesionych przez komitet wykonawczy krajowego wiecu nauczycielstwa ludowego z r. 1907 wraz z zawodowcami towarzystwami nauczycielskimi w Galicyi.

Sprawozdawca poseł Wasung.

7. Sprawozdanie komisji administracyjnej w sprawie zezwolenia Reprezentacji powiatowej w Limanowej na zaciągnięcie pożyczki.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Badeni.

8. Sprawozdanie komisji administracyjnej w sprawie zezwolenia Reprezentacji powiatowej w Buczaczu na zaciągnięcie pożyczki.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Badeni.

9. Sprawozdanie komisji szkolnej w przedmiocie przenoszenia gmin do wyższej klasy plac nauczycielskich.

Sprawozdawca poseł Stanisław Henryk Badeni.

10. Sprawozdanie komisji budżetowej o przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie powiększenia etatu technicznego służby drogowej Wydziału krajowego.

Sprawozdawca poseł Jędrzejowicz.

11. Sprawozdanie komisji szkolnej o wniosku p. Bandrowskiego i tow. w sprawie zmiany ustawy krajowej o szkołach realnych.

Sprawozdawca poseł Halban.

12. Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie petycji gmin Boberka, Lipie, Dzwiniacz górny, Dydowia, Łokieć, Łopuszanka Lechnowa, Michniowiec, Bystre i Czarna o wydzielenie ich z okręgu c. k. Sądów powiatowych w Turce, Starym Samborze i Ustrzykach, a przydzielenie do c. k. Sądu powiatowego w Lutowskich.

Sprawozdawca poseł Hanczakowski.

13. Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie utworzenia c. k. Sądu powiatowego w Tyrawie wołoskiej.

Sprawozdawca poseł Hanczakowski.

14. Sprawozdanie komisji budżetowej w przedmiocie pomnożenia liczby okręgów sanitarnych w r. 1911.

Sprawozdawca poseł Jabłoński.

15. Sprawozdanie komisji administracyjnej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z projektem noweli do § 23. ustawy o Reprezentacji powiatowej z dnia 12. sierpnia 1866 Dz. ust. kraj. Nr. 21.

Sprawozdawca poseł Schätzel.

16. Sprawozdanie komisji administracyjnej o sprawozdaniu Wydziału krajowego w przedmiocie krajowych funduszków pożyczkowych na budowę koszar dla wojska za czas od 1. lipca 1909 do 30. czerwca 1910.

Sprawozdawca poseł Maiss.

17. Sprawozdanie komisji prawniczej w przedmiocie kreowania nowego sądu powiatowego w Uściu zielonem.

Sprawozdawca poseł Hanczakowski.

18. Sprawozdanie komisji prawniczej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności departamentu VI. za czas od 1. lipca 1909 do 30. czerwca 1910.

Sprawozdawca poseł Maiss.

Następne posiedzenie odbędzie się zatem w sobotę dnia 15. października 1910, o godzinie 10. przed południem.

Posiedzenie zamykam.

(Koniec posiedzenia o godzinie 2 minut 15. po południu).
